

Átalakuló régiók

Dél-Szlovákia és a magyarok által lakott régiók gazdasági helyzete

Műhelytanulmány 10.

EOKK

Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány

Átalakuló régiók

Dél-Szlovákia és a magyarok által lakott
régiók gazdasági helyzete

Műhelytanulmány 10.

EÖKIK

Budapest, 2004

Tartalomjegyzék

Réti Tamás:

Összefoglalás	5
----------------------------	---

Ádám János Imre:

A határon túli magyarok részvétele a szlovákiai gazdasági átalakulásban	9
--	---

Morvay Károly:

A külföldi befektetők és az ipari parkok Dél-Szlovákiában	23
--	----

Reiter Flóra–Semsey Ilona–dr. Tóth Attila:

Kelet-Szlovákia régió gazdasági átalakulása	41
--	----

Összefoglalás

Dél-Szlovákia magyarok által lakott 6 járására a gazdasági elmaradottság a jellemző.¹ Az elmaradottságot konzerválta a régió periféria jellege, a nehezen átjárható országghatár, a határátkelőhelyek alacsony száma. A fejlődés további akadályai a mezőgazdasági foglalkoztatottak magas aránya, a lakosság megélhetésének függése a kevésbé versenyképes agrártermeléstől. Délkelet-Szlovákiában az országon belül a legnagyobb arányú munkanélküliség alakult ki, és a régió idáig csak kismértékben vonzott külföldi befektetőket. A magyar lakosság gazdasági felemelkedését negatívan érintette, hogy mivel a magánosítás előtt magyarok nem töltöttek be vezető tisztségeket állami vállalatoknál, illetve az állami apparátusban, ezért kimaradtak az úgynevezett nómenklatúraprivatizációból, és elkerülte őket a tőkefelhalmozásnak ez a formája.

A szlovák gazdaságra idáig a Pozsony központú fejlődés volt a jellemző. Az ország egy délnyugati-északkeleti vonalra osztható. A választóvonalától nyugatra a gazdasági átalakulás sikeresebben halad, az átlaghoz képest alacsony a munkanélküliség, a régió vonzó a külföldi befektetők számára, keleten viszont – néhány kivételtől eltekintve – kevés fejlesztés történt, elmaradott az infrastruktúra és magas a munkanélküliség. A Pozsony központú fejlődés kisugárzása viszont pozitívan érintette a dunaszerdahelyi és a galántai járásokat.

A legutóbbi, 2001-es népszámlálás szerint a magyarság aránya 1991-hez képest 10,8 százalékról 9,7 százalékra mérséklődött. A lakosság száma 567 ezerről 520 ezerre esett, ami elsősorban az asszimiláció következménye. A magyarok aránya járásonként eltérő: Nyitra: 27,6 százalék, Nagyszombat: 23,7 százalék, Beszterce: 11,7 százalék, Kassa: 11,2 százalék, Pozsony: 4,6 százalék. Jelenleg is a Vladimír Mečiar kormányzása alatt kialakult 8 megyés beosztás érvényesül, 2001-ben a regionális önkormányzati törvény vitájakor nem sikerült a Magyar Koalíció Pártjának javaslatát érvényesíteni Komárom megye létrehozására, ami a magyar határral párhuzamosan 80-90 százalékban magyar többségű megyét alakított volna ki. Előrelépést jelent, hogy a kormány elhatározta 2005. január 1-jétől az önkormányzatok pénzügyi decentralizációját. Kérdés, hogyan fogja ez érinteni a helyi forrásokban nem bővelkedő magyarlakta önkormányzatokat. Mindenesetre a helyi és megyei önkormányzatok anyagi függetlensége tovább polarizálhatja a már így is nagyon differenciálódott regionális viszonyokat. Érdekesen alakulhat Komárom gazdasági helyzete, ahol jelenleg a legtöbb magyar él. Ez a régió földrajzi fekvése miatt kedvezőbb adottságokkal rendelkezik, mint a kelet-szlovákiai. Kedvezőbbé válhat az Ipolyság helyzete Szlovákia és Magyarország egy időben történő európai uniós csatlakozásával. A korábban nehezen átjárható határok lebontásával Ipolyság perifériális jellege megváltozhat, és Budapest közelsége hathat a régióra. Felgyorsulhat a dél-szlovákiai – a magyarnál olcsóbb – munkaerő átáramlása.

A Magyarországról származó nagy volumenű tőkebefektetés az utóbbi időben komoly mértékben növekedett (Mol Rt., OTP Bank Rt., Danubius-hotels Rt.), de szük-

¹ Ádám János Imre: A határon túli magyarok részvétele a gazdasági átalakulásban. Szlovákia

ség lenne a magyar kis- és középvállalkozások jelentősebb szlovákiai jelenlétére. A magyar vállalkozások előtt a privatizációban való részvétel, az ingatlanvásárlások komoly lehetőséget biztosítanak. A két ország közötti határ megszűnése a korábban összetartozó régiók összekapcsolódásához vezethet.

Az innovatív tevékenységek befogadása terén is az erőteljes regionális polarizáció a jellemző.² Szlovákia 79 járásából 7 elmaradott (Komárom, Érsekújvár, Losonc, Rimaszombat, Homonna, Varannó és Nagymihály), ebből 5 járásban jelentős a magyar kisebbség jelenléte. Nyugat-Szlovákia déli részét demográfiai hanyatlás sújtja. Dunaszerdahely, Galánta, Érsekújvár, Komárom járásokban csökken az aktív korú népesség aránya. Kedvező változás, hogy a külföldi tőke érdeklődése elmozdult Pozsonytól északkeletre Nagyszombat, Trencsén és Zsolna irányába. A másik tőkevonzási központ a Kassa–Eperjes térség. Esélyes még a Poprád–Igló régió is a külföldi befektetések vonzására.

A korábbi kutató-fejlesztő hálózat meggyengült, de az újjászületés jelei mutatkoznak a főváros mellett még a Trencsén, Nagyszombat és a Zsolna járásokban. Sikeres a fejlettebb technológia befogadásában a főváros és a Nagyszombat–Zsolna közti régió. Dél-Szlovákiában nincs elegendő potenciál technikai fejlesztésre és gazdasági növekedésre. Jellemző a munkatermelékenység alakulásának nagy szóródása: Pozsonyban a munkatermelékenység szintje a komáromi járás ötszöröse.

A dél-szlovákiai régióban viszonylag nagy a súlya az élelmiszeriparnak. Ezen belül kimagaslik a tej- és húsipar. Néhány húsipari vállalatnál történtek jelentősebb befektetések. A cukorgyárak a multinacionális cégek tulajdonába kerültek. Pénzügyi helyzetük jelentősen javult. A konzerviparban a szerkezetváltás a termelés koncentrációján keresztül történik. A régióban fontos még az építőanyag-ipar, a textil-ruházati és a cipőipar. A szlovák gazdaság egyre nagyobb mértékben függ a gépjárműipar teljesítményétől. A déli régió idáig kimaradt a gépjárműipar köré szerveződő termelésből, autópári beszállítói kapacitások nem létesültek.

Az innovatív, magasabb technológiájú termelés új hordozói lehetnek az ipari parkok. Eddig egyetlen ipari park működése tekinthető sikeresnek, a Kassa közelében levő Kenyhec (Kechne), ami az önkormányzat és a külföldi befektető jó együttműködésén alapul. Az ipari parkok elterjedése folyamatos, várható még Losonc déli részén, Rozsnyón, Somorján, Szereden és Rimaszombaton. A klaszterszerű fejlődés megindulhat az ipari parkok elterjedésével. Számos probléma azonban a gyorsabb fejlődést akadályozza. Ezek között megemlíthető a telkek tisztázatlan tulajdonosi viszonya, az elmaradott infrastruktúra, az önkormányzatok pénzügyi lehetőségének korlátozottsága, és a képzett munkaerő hiánya, illetve elvándorlása.

Az infrastruktúra fejlesztése, ezen belül az úthálózat modernizálása hozzájárulhat a magyarok által lakott régiók perifériális helyzetének megváltoztatásához. Kormányhatározat szerint 2010-ig elkészül a Pozsony–Kassa autópálya, ami azonban az ország északi részén vezet keresztül. Az autópályával egy időben épül a Pozsony–Kassa gyorsút (Pozsony–Zólyom–Besztercebánya–Kassa), ami áthalad a déli járásokon.

Kelet-Szlovákia gazdaságában a Kassai Vasmű meghatározó súllyal rendelkezik.³ A Kassai kerület súlya 2000-ben Szlovákia bruttó hazai termékében 14 százalék volt, ami a Pozsonyi kerület után a második helyet jelentette. Ennek ellenére Ke-

² Morvay Károly: A külföldi befektetések és az ipari parkok Dél-Szlovákiában

³ Reiter Flóra–Semsey Ilona–dr. Tóth Attila: A Kelet-szlovákiai régió gazdasági átalakulása.

let-Szlovákiában nagyon súlyos a munkanélküliség: Nagymihály, Rozsnyó, Szobránc, Gölnicbánya, Töketerebes járásokban eléri a 30 százalékot. A munkanélküliségi ráta 2001 végén a Kassai kerületben 25,5 százalék volt, miközben az országos átlag 18,6 százalékot tett ki. Kassa városában is kerületenként ugyan eltérően, de a ráta 15–20 százalék között alakult. A vasműt 2000-ben a kormány eladta az amerikai U.S. Steel cégnek. A fénykorában 26 ezer dolgozót foglalkoztató vállalat a privatizáció idejére már 18 ezer főre olvadt. A vasmű székhelyét Pozsonyba tette át, ami a Kassai régió adóbevételének és régiófejlesztési képességének megcsappanásához vezetett. A privatizáció után a munkaerő leépítése folytatódott, és az amerikai befektető a megígért helyi fejlesztésekkel szemben inkább a külföldi terjeszkedést részesíti előnyben, mert felvásárlásokat végzett Lengyelországban és Szerbiában.

A magyar lakosság aránya a 2001-es népszámlálás szerint Kelet-Szlovákiában a Rozsnyó járásban a legmagasabb, 30,6 százalék, Töketerebes járásban 29,3 százalék, a Kassai kerületben 11,2 százalék, és Kassán 3-4 százalék. A magyar kis- és középvállalkozások többsége családi vállalkozás. A magyar vállalkozói tőke kimaradt a privatizációból, ezért tőkefelhalmozása gyenge. A cégek mintegy fele nem teljesíti az európai uniós csatlakozással együtt járó szigorú termékminőségi feltételeket. Kevés vállalkozás lesz képes átváltani az új, tudásalapú gazdálkodásra.

Ádám János Imre

A határon túli magyarok részvétele a szlovákiai gazdasági átalakulásban

Szlovákia speciális helyzete

Északi szomszédunknál, amellyel igen hosszú, mintegy 680,9 km-es határszakasz köt össze minket, csak viszonylag későn, a mečiar-i autoriter kormányzás bukásával indult meg a kereskedelmi kapcsolatok fejlődése számára rendkívül fontos, stabil és biztonságos gazdasági és politikai környezet kialakulása. Bár ez a fejlődés még jelenleg is folyamatban van, az uniós csatlakozással megszűntek azok az akadályok, amelyek eddig elriaszthatták a magyar kis- és középvállalkozókat a szlovákiai megjelenéstől. Néhány nagyvállalat már megjelent Szlovákiában (Mol, OTP, Danubius-hotels Rt., Trigránit Rt.), és Szlovákia ezzel a magyar tőkekihelyezések szempontjából máris vezető helyre került a régióban.

A Szlovákia déli részén elhelyezkedő hat járásban él továbbá a felvidéki magyarok túlnyomó többsége. Általános elmaradottság jellemző ezekre a járásokra szlovákiai viszonylatban, annak ellenére, hogy a régió jó adottságokkal rendelkezik. Ennek egyik oka, hogy az évtizedekig nehezen átjárható magyar–szlovák határ hátrányos – periférikus helyzetbe hozta ezt a vidéket. A Felvidék többségében magyarok lakta déli részeire emellett strukturális elmaradottság is jellemző, mert a lakosság többsége a gazdaság kevésbé termelékeny ágazataiban kap munkát. Ebben a régióban a legnagyobb a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya, itt (különösen Délkelet-Szlovákiában) a legnagyobb a munkanélküliség, és eddig a külföldi beruházások is elkerülték a régiót. A külföldi beruházók többnyire nem merészkednek Pozsony 100 km-es körzetén túl.

Az eddigi negatív tendenciákat azonban az EU-csatlakozás remélhetőleg megtöri, bár az előző évtizedben kialakult megrögzött gondolkodásmód még mindkét oldalon hosszú ideig hátráltathatja a fejlődést. A magyar–szlovák határ virtuálissá válása azonban mindenképpen hozzásegítheti ezt a régiót az elszigeteltségből való kitöréshez.

További hátrányokat okozott a magyar közösség tagjai számára, hogy nagyrészt kimaradtak a Mečiar-korszak alatt lezajlott ún. „nómenklatúraprivatizációból”, és így a rendszerváltást követő tőkefelhalmozásból, amely olyan strukturális hátrányt jelenthet számukra a jövőben, amit önmagában az EU-csatlakozás sem valószínű hogy felold.

A felvidéki magyarok gazdasági helyzete

Szlovákia regionális megosztottsága – a munkanélküliségi adatok alapján

Tanulságos, ha a Szlovák Statisztikai Hivatal 2002. december 31-i állapot alapján készített térképére nézünk. Mindössze 16 nyugati, északnyugati és a beszercebányai járásban van a munkanélküliség a legalacsonyabb, 12,3% alatti kategóriában. Ahogy távolodunk Pozsonytól és az északnyugati régiótól, úgy válik egyre riasztóbbá a kép. Élesen rajzolódik ki egy délnyugat–északkelet irányú vonal, amittől nyugatra, az egyébként szlovákiai átlagot jelentő, 17,4% alatti, ettől keletre ennél magasabb a munkanélküliség. A Pozsonytól a Tátráig húzott vonaltól keletre esik az ország területének mintegy kétharmada, és a dunaszerdahelyi, galántai, vájsellyei, szenci illetve nyitrai járás kivételével csaknem Szlovákia egész magyarlakta vidéke. Élesen rajzolódik ki egy fejlettségi határ, ami egyértelművé teszi, hogy az ország keleti-délkeleti fele kimaradt a fejlődésből. Keleten egyedül Kassa városában és az Ólublói járásban átlag feletti a foglalkoztatás.

Pozsony-központúság

A nyugati határon fekvő főváros sok szempontból ideális helyszín szlovákiai befektetésekre. Minimális a távolság az Európai Uniótól, itt vannak a minisztériumok és főhatóságok székhelyei, itt a legjobb az infrastruktúra, és nem utolsósorban itt összpontosul a szakképzett, nyelveket beszélő fiatal menedzserréteg. A külföldi befektetők, akik többnyire 1998 után kezdtek el „felfedezni” az országot, a fenti okoknál fogva nem tartották fontosnak, hogy messzebbre „merészkedjenek” Pozsonynál. Bár elmondható, hogy a tőkebefektetések természetesen Pozsony közvetlen környékére is hatással vannak (ingázók, beszállítók és az általuk gerjesztett fogyasztás), ez máig nem haladta meg a száz kilométeres távolságot.

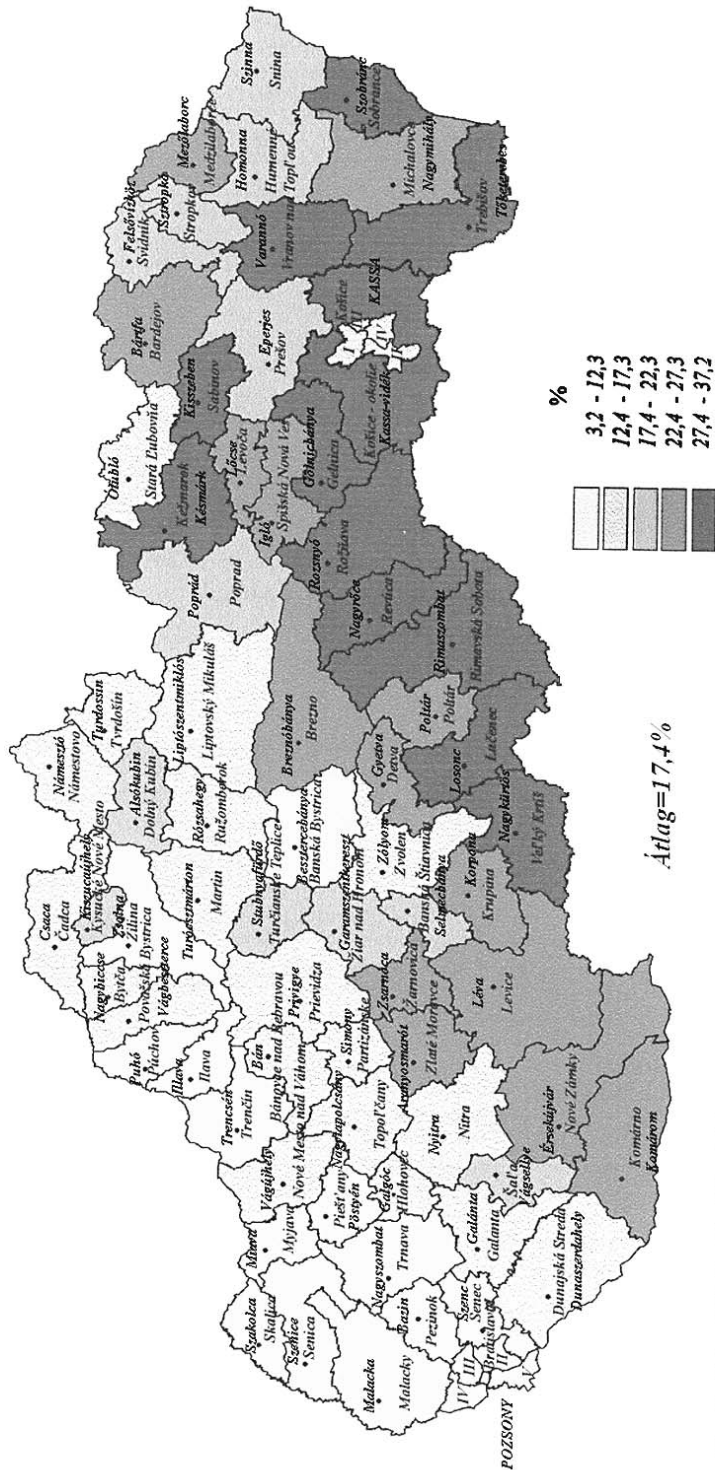
Bár a Magyar Koalíció Pártja és a legtöbb magyar szervezet központja is Pozsonyban van, a magyar lakosság zöme az ország déli, délkeleti részén, főleg mezőgazdasági jellegű vidéken él. A Pozsony-központú fejlődésből így a magyar többségű járások közül csak a dunaszerdahelyi részesül.¹

A munkanélküliség által leginkább sújtott – és ebből következtethetően gazdaságilag legelmaradottabb – terület a magyar többségű Dél-szlovákiai régió. Ez a jelenség a térség periférikus jellegzetességein kívül azzal is magyarázható, hogy az elmúlt évtizedekben tudatos politikával hagyták ki a nagyobb fejlesztésekből ezt a területet, és az infrastruktúra mára olyan elmaradottá vált, hogy nehéz helyzetbe kerülhet az a vállalkozó, aki itt kíván befektetni.

Ma is folyik a vita a Pozsonyt Kassával délen összekötő autópálya nyomvonaláról. És jelenleg is sok ellenzője van a szlovák belpolitikában a délre irányuló fejlesztéseknek. A térség számára az egyedüli kiutat az európai vérkeringésbe történő bekapcsolódás jelenthetné. Amennyiben északi szomszédunknál sokáig halogatják a déli úthá-

¹ A magyar többségű járások közül a dunaszerdahelyiben a legalacsonyabb a munkanélküliség és a legmagasabb a külföldi tőke aránya, így a legfejlettebb járásnak mondható.

A regisztrált munkanélküliek százalékos aránya járások szerint
2002. december 31-én

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal és
Szlovák Munkügyi Hivatal

lőzat fejlesztését, könnyen az a helyzet állhat elő, hogy a magyarországi fejlesztések révén a határ menti városok Nyugat-Európa felől Magyarországon keresztül lesznek a legkönnyebben elérhetőek. A határellenőrzés fokozatos megszűnése is elősegítheti ezt a folyamatot. Már ma is megfigyelhető, ahogy a Pozsonyból Kassára utazók közül sokan a magyar M1, M3 autópályát veszik igénybe a gyorsabb utazás érdekében.

Ez a régió a földrajzi közelség és a hatalmas kihasználatlan s olcsó munkaerő miatt a magyarországi vállalkozások számára is felfedezésre váró terület lehet, nem szabad ugyanakkor elfelejtenünk, hogy keleten, a határ magyar oldalán is hasonló problémákkal küzdenek, mint néhány kilométerrel északra. Ezért lenne különösen nagy jelentősége annak, hogy az északkelet-magyarországi és a délkelet-szlovákiai régiók közösen keressenek megoldást a problémáikra.

A közigazgatási határok kérdése

2002 szeptemberére, amikor az első Dzurinda-kabinet mandátuma lejárt, valóban megváltozott az a légkör, ami a felvidéki magyarokat körülvette. Bár a nemzeti hovatartozásból eredő konfliktusok nagy része nem oldódott meg, mégis, az MKP koalíciós részvétele a közélet elfogadott, jelentős szereplőivé tette a magyarok képviselőit, és a szlovák lakosság is kisebb gyanakvással fogadja a magyarok részéről elhangzott javaslatokat, terveket.

A Mečiar-korszakot jellemző, a magyarokkal szemben gyanakvó és konfrontálódó politika is megszűnt. Megmaradt azonban az ebből a korszakból származó félelem, így a szlovák politikusok máig óvatosak a magyarokat érintő kérdéseket illetően. Az első Dzurinda-kormány magyarokat érintő politikája inkonzisztens volt tehát, és sokszor nem ment túl a korábbi kormányzat által okozott károk orvoslásán, illetve a nemzetközi szervezetek által elvárt minimum követelmények teljesítésén.

A legjelentősebb koalíciós feszültséghez 2001-ben a regionális önkormányzatokról szóló törvény vitája vezetett. A magyar koalíció ragaszkodott a Dél-Szlovákiában vertikálisan, a magyar határral párhuzamosan elhelyezkedő Komárom megye létrehozásához. Ez a szlovákokban különböző félelmeket keltett, habár a magyarság önrendelkezését mindenképpen jobban szolgálta volna, a mintegy 80-90%-os magyar többségű megye létrehozása. Az autonómiatörekvésektől, illetve az 1938-as határ „rémétől” való félelem ahhoz vezetett, hogy a korábbi koalíciós megegyezés ellenére a koalíció szlovák pártjai az ellenzékkel (!) együtt szavazva lesöpörték a magyar javaslatot. Ez egyben azt is jelentette, hogy megmaradt a Mečiar idejében nagyon kedvezőtlenül és logikátlanul megalkotott nyolcmegyes beosztás, és lekerült az asztalról az alternatív, a magyarok számára még a Komárom megye kihagyásával is kedvezőbb 12 megyés beosztás, amelyben a megyehatárok jobban igazodnak a történelmi régiókhoz, a történelmi vármegyékhez.

Az MKP végül a magyarság érdekeinek további kormányzati képviselése mellett döntött, és nem lépett ki a koalícióból.

Az MKP koalíciós részvétele mindazonáltal a párt megerősödéséhez vezetett, és jól szerepelt mind a 2001. decemberi önkormányzati, mind a 2002. szeptemberi parlamenti választásokon. A 2002-es választásokon a szlovák nacionalisták komoly vereséget szenvedtek, és az MKP koalíción belüli vitái is enyhébbekké váltak a korábbiaknál. 2002-ben a legkomolyabb konfliktust a státustörvényt övező vita jelentette.

12 megyés tervezet a történelmihez közelítő megyevekkel

Demográfiai változások

A 2001-es szlovákiai népszámlálás egyik legmeglepőbb eredménye volt, hogy a hivatalos adatok szerint a magyarok létszáma, mintegy 47 000 fővel csökkent 10 év alatt. Szlovákia 5 379 455 lakosából 520 528-an (9,7%) vallották magukat magyarnak, szemben az 1991-es 10,8 százalékkal és 567 ezres létszámmal. Ezt a változást sajnos nem lehet az elvándorlással, illetve az egyre alacsonyabb születésszámmal magyarázni. Csáky Pál miniszterelnök-helyettes is elismerte, hogy valószínűleg erőteljes asszimiláció tanúi vagyunk.

Az asszimiláció lassú folyamat, többféleképpen megvalósulhat. A hatvanas években az addig magyar többségű területeken megvalósított iparosítás következtében a felduzzadt lakosságszámmal a korábbi etnikai arányok, különösen a városokban, sok helyen megbomlottak. A betelepülők természetesnek vették a szlovák nyelv használatát a hétköznapi élet minden területén, és ez természetesen hatott az őslakosokra is, a közéletből lassan kiszorult a magyar nyelv. Az asszimiláció kezdeti formája, amikor a privát szférába szorul vissza a nyelvhasználat. Sok család úgy dönt: gyermekük könnyebben érvényesül majd, ha szlovák iskolába kerül (volt, ahol nem is kerülhetett máshová) – az ilyen gyermekeknek viszont magyar marad a családi gyökerük, és a későbbiekben dönthetnek a magyar közösséghez való tartozás mellett is. A következő lépés: az elszlovákosodott környezetben alapított vegyes házasságokban született gyermekek sok esetben már teljesen szlovák identitással rendelkeznek, és az ő esetükben akár egy generáció alatt is megvalósulhat az asszimiláció, míg az előző esetben ez elhúzódhat, és kedvező környezeti változások esetén visszafordulhat (pl. elköltözés a Csallóközbe).

A viszonylag érintetlen falvakban a korábbi identitás megőrzése, ám itt a kevés munkaalkalom miatt gyakori a városokba vándorlás, ahol a fenti folyamat indulhat meg. Nem csoda tehát, hogy az elmúlt öt évtizedben a szlovákiai magyarok létszáma fokozatosan csökkent.

A mai szlovák közigazgatási beosztás szerinti megyékben Nyitra megye 27,6%-a, Nagyszombat megye 23,7%-a, Besztercebánya megye 11,7%-a, Kassai megye 11,2%-a és Pozsony megye mintegy 4,6%-a magyar.

A régiófejlesztés helyzete

– Pozsonyból nézve²

Szlovákiában csak 1998 után kezdődött meg a régiók fejlesztésére kialakítandó intézményrendszer felállítása. Korábban a körzeti hivatalokban létezett egy régiófejlesztési osztály, ami az amúgy is csekély forrásokat egyéni érdekek mentén osztotta el. Harna István minisztersége alatt jött létre 2000 októberében az úgynevezett Régiófejlesztési Ügynökségek Hálózata. Tizennyolc ügynökség fedi le az országot, ez megyénként 2-3 ügynökséget jelent, tehát 500-600 ezer fő lakik egy-egy területben, bár az ügynökségek nem a közigazgatási határok keretein belül működnek.

Az ügynökségeket jogi személyek alkotják

1. az önkormányzati, illetve közszférából
2. a vállalkozói szférából, illetve
3. a civil szférából

Az ügynökségek feladata a régiófejlesztési projektek koordinálása, de ehhez csak igen korlátozott állami keret áll rendelkezésükre. A kormányzat célja, hogy ezeket az ügynökségeket önállóvá tegye, hiszen az uniós követelmények között is szerepel, hogy a régiófejlesztés nem lehet állami kézben.

Jelenleg azonban a működési költségek egy részét még az állam fedezi, amire azonban már pályázatot kell benyújtani. Az ügynökségek támogatási szempontból két részre oszlanak: a kiemelten, illetve a nem kiemelten támogatott régiókra. A déli régiók gazdasági elmaradottságából következően egységesen a kiemelt kategóriában tartoznak, ez 2002-ben 1 200 000 korona (mintegy 6,8 millió forint) támogatást jelentett.

A határon átnyúló együttműködés területén folyamatban van a PHARE-CBC-ről az Interreg programra való átállás, amelynek a keretében kaphat majd a két ország EU-támogatást a közös programokra. A 2005. január 1-jére tervezett teljes fiskális decentralizáció, tehát a helyi és megyei önkormányzatok anyagi függetlenségének a megteremtése is nagyban megkönnyítheti majd a helyi kezdeményezések megvalósulását.

Kedvezőtlen, hogy a Magyar–Szlovák Alapszerződés keretében a mai napig nem jött létre a regionális fejlődést elősegítő vegyes bizottság, a magyar Belügyminisztérium lassú döntéshozó mechanizmusa miatt.

² Udvardy Péter az MKP irányítása alá tartozó Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztérium főosztályvezetője közlései alapján

A régiók helyzete – alulnézetből

A három feltételeiben teljesen különböző, ám Nyugat-, Közép- és Kelet-Szlovákiában tipikus magyarlakta régió bemutatásával szeretném elemezni azokat a fejlődési modelleket, amelyek a közeljövőben ezeket a területeket jellemezhetik, fejlődésüket meghatározhatják. Fontos felismerni, hogy Komárom a legnagyobb felvidéki magyar város, közel a Magyarországon legfejlettebb Győr-Moson-Sopron megyéhez, de Budapesthez is, egészen más adottságokkal rendelkezik, mint a fejlődésben visszamaradt kelet-szlovákiai régió, ahol a határ másik oldalán az egyik legproblémásabb magyar megye található (Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

Komárom (Észak)

A szűkös állami segítségnyújtásból is következik, hogy sok minden múlik azon, hogy helyi szinten milyen módon menedzselik az ügynökségek működését. Komáromban Vasi Emma vezetésével egy fiatal csapat minden pályázati lehetőségre igyekszik felhívni az önkormányzatok, illetve a vállalkozások figyelmét. Nagy energiát fektetnek egy részletes számítógépes adatbázis létrehozására, amelyben minden település fejlesztési terve szerepel, és megpróbálják összehangolni a közeli falvak pályázati igényeit. Részt vesznek a SAPARD-, illetve PHARE-CBC-pályázatok kidolgozásában. A közelmúltban jó példa volt a határon átnyúló együttműködésre a Dél-Komárommal aláírt megállapodás, illetve a közös pályázat, a turisztikai lehetőségek közös kiaknázására. A határ által kettéosztott városban közös marketinganyagokban hívják fel a figyelmet a látóivalókra, és igyekeznek elérni, hogy a város magyarországi felén megforduló turista látogasson el a felvidéki részre, és fordítva.

Ipolyság³

Nógrád-Hontban lassabban indul meg a fejlődés, hogy az az ötven év, amely időszakban a határ – gazdasági értelemben – átjárhatatlan volt, periférikus helyzetbe süllyesztette a korábbi régióközpontot (Hont vármegye székhelyét). Budapest relatív közelsége (90 km) még mindig gyengén érezteti hatását, bár hosszú távon nagy reményeket fűznek ahhoz, hogy az EU-csatlakozással eltűnik a határ. Ettől várják az ötven éve megszakadt gazdasági, kulturális, emberi kapcsolatok helyreállítását is.

Ipolyságon 2003-ban is már mintegy 280 fő ingázott naponta, illetve hetente Rétságra és Gödre. Problémát jelentett, hogy a magyar hatóságok is igen szigorúak voltak a munkavállalási engedélyek kiadásánál. A munkaerőpiac védelme, a felvidékről nézve legalábbis úgy tűnt, erősebb volt a határon túl élő magyarok támogatásának igényénél. Mikroszinten érthető volt a magyar óvatosság, míg Magyar-

³ Az Ipolysági Régiófejlesztési Ügynökség közlései alapján. Az ügynökség vezetője Wollent József, aki egyben a környezetvédelmi kérdésekre szakosodott Ipoly Unió elnöki tisztét is betölti.

országban 53 000 forint a minimálbér, addig a Felvidéken elég 33 500 Ft-ot fizetni egy bejelentett munkásért.⁴

Ha tisztán gazdasági szemmel nézzük a fenti helyzetet, akkor érthető volt a magyar félelem az olcsó „külföldi” munkaerőtől, azonban ha bekapcsoljuk határon túli magyarok támogatásának szempontrendszerét, egyértelműen érdekünk, hogy a határ gazdaságilag is minél inkább átjárhatóbb legyen. Hiszen a korábban asszimilációnak kitett magyar, mielőtt magyar környezetbe kerül, megerősödik az identitása, a magyar nyelvű környezet növeli biztonságérzetét, és ez kihat az otthoni közvetlen környezetére is. Nem utolsósorban valós, mindennapi kapcsolat jön létre a magyarországiakkal.

Nem valószínűsíthető meg a sokat emlegetett kulturális és nemzeti integráció gazdasági integráció nélkül. A magyar kormány az ilyen jellegű regionális integráció támogatását a régióban élő határon túli magyarokat foglalkoztató cégek támogatásával segíthetné elő.

Az EU-csatlakozásig azonban a magyar hatóságok inkább akadályozták, mintsem segítették a munkavállalást.⁵

Az elvándorlások miatt hiányzik a környéken a képzett munkaerő. Aki elmegy tanulni, az ritkán tér haza. A 27% (!) munkanélküli többnyire egyéni gazdálkodásból él, de sok esetben ehhez sincs meg a megfelelő szaktudása, hiányoznak a megfelelő (magyar nyelvű) szakiskolák is.

Az egyetlen reményt ebben a régióban is a határ virtuálissá válása jelenti, de kevesen vannak tisztában azzal, hogyan is lehet majd kihasználni a lehetőségeket. Valószínűleg sok energiát igényel majd a határ két oldala közötti általános elidegenedés feloldása is.

Eddig alig van magyar cég jelen Ipolyság környékén, a helyiek biztosan szívesebben is vállalnának munkát egy magyar tulajdonosnál, mint egy dánnál vagy belgánál.

Szepsi

A Bódva-völgyi Társulásnak 24 környékbeli település a tagja. A társulás nem külső segítséget vár, hanem úgy döntött, hogy a meglévő állami szervezésű Régiófejlesztési Ügynökség (RRA) mellé egy saját finanszírozású Régiófejlesztési Hivatalt is létrehoznak 319 ezer korona (mintegy 2 millió forint) éves költségvetéssel. A hivatal feladata a társulás falvai között az építésügyi, oktatásügyi, környezetvédelmi problémákra adandó válaszok összehangolása. A cél, hogy az új megbízott a magyarországi „falugazdákhöz” hasonlóan fejtsse ki tevékenységét.

A részben állami finanszírozású Régiófejlesztési Ügynökség (RRA) emellett a Bódva-völgy fejlesztési tervének kidolgozásával foglalkozik.

A társulás meghatározta a kistérségi fejlesztési elképzeléseit is. A helyi fejlesztéseket a Megyei Fejlesztési Programmal összhangban szeretnék végrehajtani, a célok között van:

⁴ Rétságban már születtek konfliktusok is ebből: míg a magyarországi dolgozók a minimálbér feletti fizetést követeltek, addig a munkaadók azzal fenyegetőztek, hogy még több felvidéki munkaerőt hoznak be minimálbéren, akiknek természetesen ez így is megéri. Ez érthető feszültséget teremtett a magyarországi és felvidéki munkavállalók között.

⁵ Wollent úr elmondása szerint ez az egyik oka, hogy az Ipolyság, illetve Nagykürtös környéki fiatalok többnyire az elvándorlásra választják, és az ország nyugati felére, Pozsony környékére költöznek. Amennyiben a Csalóközben telepednek le, megőrzik a magyar identitást, de ha igazi szlovák vidékre kerülnek, egy-két generáció alatt a teljes asszimiláció lesz a családok sorsa.

- 1000-1500 munkahely létrehozása
- A jelenleg működő üzemek pénzügyi stabilizálása
- Bioprogramok, környezetvédelmi fejlesztések
- Kis- és középvállalatok segítése, pl. folyamatban van egy inkubátorház létrehozása Szepsiben
- Turizmusfejlesztés, helytörténet, kulturális örökség bemutatása
- A buzitai határátlépő létrehozása, a bódvavendégi határátkelő fejlesztése, a teherforgalom megindítása
- A Bódva-völgyi vasútvonal újraindítása a határvonalon át.
- Hálózatos víz eljuttatása minden helységbe – a problémákat az okozza, hogy Kassa elviszi a vizet a környékről, de nem juttatja azt vissza, ezért tervezik Szepsiben egy akkumulációs tartály létrehozását, ami 3 halastóból állna a község határában.

A régió fejlődésének egyik legnagyobb akadálya, hogy még mindig, az EU-csatlakozás után is nehézkes az átjárás a határon Magyarország és Szlovákia között. A határ két oldalán fekvő Bódva-völgy gazdasági ütőere a Bódvavendégi–Tornanádaska határátkelő lehetne, ami azonban jelenleg kizárólag személyforgalmat bonyolít le, azt is korlátozott időtartamban. A teherforgalom megindulásával újjáéledhetne az a gazdasági kapocs, ami a jelenlegi, mintegy 100 km-es kerülő megtételének kényszere miatt (Tornyosnémeti–Kenyhec) szinte egyáltalán nem létezik. Tipikus példaként említették, hogy míg a Bódva-völgyben termelődő tejet mintegy 100 km-re, Eperjesre szállítják feldolgozásra, addig a magyar oldalon a határtól 2 km-re van egy kihasználatlan kapacitásokkal rendelkező tejüzem. A határátkelő kibővítése eddig a magyar Belügyminisztérium húzódozása miatt nem valósulhatott meg, mivel minden fejlesztés a román, jugoszláv, illetve ukrán határszakaszra ment, mondván a magyar–szlovák határ úgyszólván belső határrá válik. Csakhogy mire 2007-re megszűnik a határellenőrzés, addig ennek a régióknak az elmaradottsága, illetve marginalizálódása tovább fog nőni.

Az OTP Bank Rt. szlovákiai jelenléte

A magyarországi OTP Bank az IRB megvásárlásával 2002 augusztusában jelent meg a szlovákiai piacon. Az IRB, a.s. 69,56%-os részvénycsomagjának a Szlovák Köztársaság Állami Vagyonalapjáról történő átruházásával, valamint a Szlovák Biztosító 22,99%-ot kitevő részvényeinek megvásárlásával valósult meg az SZK Állami Vagyonalapja, az SZK Pénzügyminisztériuma valamint az OTP Bank Rt. között 2001. december 7-én aláírt adásvételi szerződésből eredő tranzakció. Az OTP Bank az „OTP Banka Slovensko a.s.” részvényeinek 96,9%-os tulajdonosa. A bank további kisebbségi tulajdonosai közé szlovákiai társaságok és kisorosztványesek tartoznak. Az IRB korábban a harmadik legnagyobb szlovák bank volt, de részesévé vált a Mečiar alatti nőmenklatúra-hitelkihelyezéseknek, és a stabilitása megingott, olyannyira, hogy kényszerfelügyelet alá kellett helyezni. Az IRB nevéhez így rossz szájíz társult. Ezért, illetve

mivel különösen a felvidéki magyarok körében már korábban is ismert volt, az OTP elnevezés bevezetése mellett döntöttek.

Korábban az IRB ugyan elsősorban a vállalati ügyfelek felé orientálódott, de az OTP Bank Slovensko az anyabank üzletpolitikáját alkalmazza, és a lakossági ügyfelek megnyerésére fókuszál. Az OTP Bank célja egy erős pénzügyi csoport kiépítése Szlovákiában, ezért külön leányvállalatok létrehozásán fáradoznak a biztosítás, a faktoring, illetve a lízing területen. Az anyabank know-how-ja lehetővé teszi a gyors terjeszkedést. Elsősorban Dél-Szlovákiára koncentrálnak, és itt kezdték meg fiókhálózatuk bővítését.

Az OTP Bank fiókhálózata 2003

Forrás: OTP Bank Rt.

Jelenleg, az IRB fiókhálózatának örököséként, az OTP Bank 52 bankfiókot és 1 kirendeltséget számláló szerteágazó hálózattal rendelkezik egész Szlovákia területén. A bank központja Pozsonyban van. A rövidesen megnyitásra kerülő fiókok egytől egyig a déli járásokban találhatóak, Gútán, Somorján, Nagymegyeren, Párkányban és Ipoly-ságon nyílnak az első új fiókok.

Bár a 2002-es statisztikák szerint az OTP még az utolsó bankok között szerepelt, kitűzött cél az elsőek közé kerülni. Ezt új termékek bevezetésével, illetve a más bankokkal elégedetlen ügyfelek elhódításával szeretnék elérni. Az elhatározásaik között szerepel, hogy az ügyfeleiket anyanyelvükön szólítják meg, így a déli régióban lehetőség van magyar nyelvű ügyintézésre, és minden banki ismertető, illetve a bank honlapja elérhető magyar nyelven is.

Bár a lakossági ügyfelekre fókuszálnak, a kis- és középvállalkozók körében is megkezdtek ügyfélkörük kiépítését, a felvidéki magyar vállalkozók támogatását.

Az OTP Bank legnagyobb versenytársai az Erste Bank csoporthoz tartozó Slovenská Šport'elna, az Intesa BCI-hez tartozó VÚB és Raiffeisen bank érdekltségébe tartozó Tatra banka.

Az ambiciózus célok ellenére a fentieket néhány kétséggel is ki kell egészíteni. Kérdéses, hogy az OTP nem túl későn jelent-e meg az addigra már viszonylag felosztott szlovákiai bankpiacon, és hogyan tudja majd leküzdeni a nagyobb bankok jelenleg nyilvánvaló fölényét. A másik járható út, hogy megmarad a kis bankok között, és megelégszik viszonylag szerény piaci szelettel és ehhez mért profittal, ennek azonban ellentmondanak az OTP-központ ambiciózus tervei.

Fontos hozzátennünk továbbá, hogy a felvidéki OTP viszonylag kis befektetésnek számít, például az anyabank bulgáriai bankvásárláshoz képest, ahol az ország második legnagyobb bankja lett az OTP-é.

Magyar–szlovák vegyes vállalatok

Szlovákiában napjainkban mintegy 600 vállalkozás van, amely magyar tőkerésszel jött létre. Túlnyomó többségüket már 1993–94-ben alapították, főként a dél-szlovákiai területeken. Létrejöttüket többnyire az alaptőke kedvező alacsony határa, a személyes kapcsolatok, valamint az ország megalakulása után keletkezett viszonylagos áruhiány alapozta meg. A cégek mintegy 15%-a működik 100%-os magyar tőkével.

A szlovákiai magyar–szlovák vegyes vállalatok között a kereskedelmi és szolgáltatási szférában működők dominálnak, de már létrejött néhány feldolgozó kisüzem is, különösen a fa- és élelmiszeripar területén. Ezekben a cégekben túlnyomórészt a kis- és középvállalkozók/vállalkozások vesznek részt mindkét oldalról.

Összefoglalás és javaslatok

Az uniós csatlakozásból adódó lehetőségek

Az Európai Unió 2002. decemberében Magyarország mellett Szlovákiát is meghívta a tagjai sorába. Ez szlovák részről a gazdasági és politikai stabilizáció irányába az elmúlt években megtett erőteljes lépések gyümölcse volt, habár nyilvánvalóak voltak a tiztagú bővítésről született döntés politikai elemei is. A tagsággal Magyarország mellett Szlovákia is alanyává válik egy olyan gazdasági és politikai feltételrendszernek, ami viszonylagosan gyors átváltozásra fogja készíteni az egyébként csak lomha fejlődésre képes államigazgatási- gazdaságirányítási rendszert.

Az 1945-től napjainkig mesterségesen nehezen átjárhatóvá tett magyar–szlovák határ tehát 2004. május 1-jétől uniós belső határrá vált, amelyen nem korlátozható többé a személyek, az áruk és a munkaerő áramlása sem.

A korábban még az egyszerű személyforgalomra is szigorúan kiterjedő határelőellenőrzést 2004 májusától a teljes áruforgalom-liberalizáció váltotta fel (a személyforgalom ellenőrzése várhatóan 2007-től szűnik majd meg), és megnyílt a lehetőség az észak-magyarországi és dél-szlovákiai, történelmileg összetartozó régiók kapcsolatának újraélesztésére.

Ennek a történelmi eseménynek a pozitív hatása a Szlovákiában élő magyarok gazdasági helyzetére felbecsülhetetlen, és ettől a ponttól már nem a lehetőségek megteremtése, hanem a lehetőségek minél szélesebb körű kihasználása a megoldandó feladat.

A magyar kormányzat szerepvállalásának lehetőségei

A kormányzatnak nagy szerepe van a csatlakozással kapcsolatos információk eljuttatásában a gazdaság szereplői számára. Ebben a munkában a megfelelő módon kell tájékoztatni az észak-magyarországi vállalkozókat és a gazdaság más szereplőit a határ átjárhatóságából adódó lehetőségekről, a munkavállalás, vállalkozás, befektetés és árumozgatás teljes liberalizációjáról magyar–szlovák viszonylatban, ami magyar csatlakozás egyik nagyon fontos, ám keveset hangsúlyozott hozadéka.

Fontos a tájékoztatás a szlovák nyelvtudás hiányából adódó félelem elosztatásában is, hiszen ebben a helyzetben a szlovákiai magyarság kiemelt, hídszerephez juthat. A magyar–szlovák határ sok esetben korábban szorosan összetartozó és gazdaságilag együttműködő, együtt lélegző régiókat osztott ketté. Az EU-csatlakozás történelmi lehetőség arra, hogy újraélesszük ezeket az évszázados gazdasági kapcsolatokat – természetesen a mai követelményeknek és a versenyhelyzetnek megfelelően.

A gazdasági kapcsolatokat nagyban segítené, hogy magyar vállalkozók-befektetők Magyarországon is hozzájuthatnának a szlovákiai üzleti jelenléthez szükséges nyomtatványokhoz, engedélyekhez, megfelelő magyar nyelvű tájékoztatóval ellátva.

Néhány éven belül olyan gondolkodásbeli változást lehetne elérni, ami közel hozná Szlovákiát a magyar gazdaság szereplőéhez, és kevésbé tekintenénk idegenként erre a kulturálisan és történelmileg hozzánk oly közel álló területre.

Számítani lehet azonban arra, hogy szlovák oldalon a közös csatlakozás és a közös gazdasági érdekek ellenére – ugyancsak történelmi, illetve érzelmi okokból, megpróbálnak majd akadályokat gördíteni a magyar gazdasági térnyerés elé. Ezért lesz rendkívüli szükség a jól képzett szlovákiai magyarokra a magyar–szlovák gazdasági kapcsolatok felélénkítésében, hiszen ők helyzetüknél fogva tájékozottak a szlovákiai üzleti és jogi környezetről, míg a magyarországi helyzet sem idegen számukra.

Integrált információs és pályázati rendszer

Javaslatom egy olyan integrált információs, illetve pályázati rendszer kialakítása, amely lehetővé tenné, hogy a határon túli magyarokhoz eddig eljutott, gazdaságfejlesztésre szánt, szétaprózott *támogatásokat egységes keretbe foglaljuk*, áttekinthetővé tegyük, és a hozzájutást objektív kritériumokhoz kössük.

A következő cél a magyarlakta régiók között eddig nem létező, illetve nem megfelelő mértékű *információáramlás, illetve tudástranszfer megteremtése*. Ehhez megfelelő oktatási, továbbképzési program is kapcsolódhat. Ezzel például elérhető, hogy ha valamely területen Magyarország már sikereket ért el (pl. európai uniós pályázatok írása), a meglévő tudást átáramoltatná azokba a – magyarlakta – régiókba, ahol még semmilyen vagy kevesebb tapasztalattal rendelkeznek. A rendszer természetesen támogatná a visszafelé (Magyarország felé) történő információáramlást is.

Összefoglalva: jelenleg a Felvidéken, különösen a keleti régióban a legnagyobb problémát a forrás-, tapasztalat-, illetve nyelvtudáshiány jelenti a pályázatok beadásánál. Jelentős még a technikai felszereltség hiánya (számítógép, internetkapcsolat), ami az információáramlást is nehezíti. A tervezett integrált rendszer kialakításához a technikai feltételek gyors kialakítása is szükséges lenne. Fontos emellett a határok át-

járhatóságának biztosítása, *új utak, átkeelők* építésével, minimális célként a korábban fennállt közlekedési folyosók helyreállítását megjelölve.

A kormányzat által megindított decentralizációs folyamat eredményeként már Szlovákiában is megélenkült az önkormányzatok tevékenysége, és bizonyos tevékenységek önálló elvégzésére törekednek. Bár a kistérségek revitalizációja kormányzati cél, ez csak helyi kezdeményezések, pályázatok útján valósulhat meg.

Azokon a területeken, ahol különös érzékenység tapasztalható az etnikai alapú támogatásokkal kapcsolatosan, ott lehetséges lenne az együttműködést önkormányzati és egyéb regionális társulásokon keresztül megvalósítani. Fontos lenne azonban, hogy a magyar kormány a kisebbségpolitika formálásának keretében kezdeményező szerepet vállalna a határ menti régiók gazdasági revitalizálásában.

Felhasznált irodalom:

1. „Mečiar öröksége”, *Mádi István, Cégvezetés, 2000. március*
2. Slovak Monthly Report, *M.E.S.A. 10 Center for Economic & Social Analyses, Pozsony*
3. Slovakia 2002, A global report on the State of Society, *Institute for Public Affairs, Bratislava (Pozsony) 2003*
4. Selected data on regions in the Slovak Republic, *4/2002, Štatistický Úrad Slovenskej republiky (Szlovák Közt. Statisztikai Hivatala), Pozsony*
5. Economic Survey – Slovak Republic 2002, OECD
6. Hogyan kereskedünk Szlovákiával? – ITD Hungary 2002
7. National Plan of Regional Development of the Slovak Republic, Szlovák, Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztérium, Pozsony, 2001
8. Štatistická Ročenka Regiónov SR, 1996–2000, ŠÚSR
9. A gazdasági integráció esélyei Szerbia és Szlovákia határ menti régióiban, EÖKiK Műhelytanulmány, 2003
10. World Economic Outlook, IMF,
11. OTP outwits its rivals, Kester Eddy, FT
12. Erste Bank ready for risks, Erik Frey, FT
13. A regionális együttműködés és a gazdasági rendszerváltás egyes kérdései Közép- és Kelet-Európában, Réti Tamás, 2000
14. Windows of opportunity are opening wider, Robert Anderson & Mark Andress, FT World Report, Slovakia 2002
15. Threat to high growth posed, Robert Anderson, FT World Report Slovakia, 2002
16. Regural Report on Slovakia's progress towards accession, 2002, Commission of the European Communities
17. A határon átnyúló együttműködések irányvonalai, Stephanie Sersli, Kiszél Vilmos, 2002, Ipoly Unió

Morvay Károly

A külföldi tőkebefektetések és az ipari parkok Dél-Szlovákiában

1. Bevezetés

Célunk a dél-szlovákiai régió ipari fejlődésének elemzése, sajátosságainak feltárása, jövő iránti lehetőségeinek bemutatása. Szó esik a gazdasági aktivitást serkentő beruházásokról, sikertörténetekről, a régió fontos vállalatainak helyzetéről es ezek stratégiáiról.

Kétféleképpen közelítjük meg a kutatás tárgyát: Először: az aggregált adatokat figyelembe véve, az ipart és annak ágazatait egészében elemezzük. A későbbiekben a vállalati szférát és annak kulcsfontosságú képviselőit vesszük szemügyre.

2. Az ipari fejlettséget meghatározó tényezők a dél-szlovákiai járásokban

Néhány fontosabb adattal próbáljuk körülírni a Szlovákia déli részének gazdasági hátterét azzal a céllal, hogy néhány, az ipar szempontjából fontos tényezőt megnevezzünk. (Célunk nem egy átfogó regionális elemzést elkészítése).

A gazdaság fejlődésének foka átlagon aluli, 5 déli járás gazdaságilag elmaradó

A 79 szlovákiai járásból 7 nevezhető elmaradottnak. Ezek közé tartozik¹:

Szlovákia délnyugati részén:	Komárom (Komárno) Érsekújvár (Nové Zámky)
Dél-Szlovákia középső részén:	Losonc (Lučenec) Rimaszombat (Rimavská Sobota)
Szlovákia délkeleti részén:	Homonna (Humenné) Varannó (Vranov nad Topľou) Nagy Mihály (Michalovce)

¹ A hét elmaradó járás (amely 3 elmaradó régiót alkot) kiválasztása a Pozsonyi Közgazdaság-tudományi Egyetem Regionális Fejlesztés Tanszékének tanulmányán alapszik, amely a Szlovák Tudományos Akadémia „Ekonomická a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie (Szlovákia EU-integrációjának gazdasági és szociális vonatkozásai)” nevű tanulmányban jelent meg. (SAV, 2003).

Ezek a járások egymással határosak, így nagyobb elmaradó régiókat alkotnak (három elmaradott régió 2 + 2 + 3 járással). A tanulmányunk szempontjából az a fontos, hogy az elmaradott 7 járásból 5-ben számottevő a magyar kisebbség jelenléte (csak Homonna és Varannó nem tartozik ide).

Nyugat-Szlovákia déli része (ahol a magyar kisebbség a leginkább homogén) demográfia szempontjából egy depresszív régió. A dunaszerdahelyi, galántai, érsekújvári, komáromi, lévai járásokban csökken az aktív korú népesség aránya, nincs kilátás arra, hogy ez az arány a belátható jövőben javuljon (az ifjúság aránya is csökken). Nyugat-Szlovákia északi részén a demográfiai helyzet kedvezőbb.

A külföldi tőke befogadásában a régió másodrendű szerepet játszik

A külföldi működő tőke beáramlása regionális szempontból erősen differenciált, a déli régiók nagyon kedvezőtlen helyzetben vannak. Az eddig beáramlott külföldi tőkéből 55% Pozsonyban és Pozsony közvetlen közelében talált helyet (a múltban ez az arány még inkább kedvezett a fővárosnak). Az utóbbi években elmozdultak a külföldi beruházások a pozsonyi határvidékről a belföld felé is, de inkább északkeleti irányban, a D1-es autópálya irányában (Nagyszombat, Trencsén, Zsolna) irányában. A külföldi beruházások második központja a Kassa–Eperjes vonal, esélyesnek mutatkozik a Poprád–Igló (Spišská Nová Ves) vonal is. Szlovákia déli része még mindig másodrendű szerepet játszik a külföldi tőke befogadásában.

Az EU-tagsággal összefüggésben várható, hogy az ország délnyugati részén is szaporodni fognak a külföldi beruházások: Várható ugyanis, hogy egy határokat átlépő klaszter jön létre. A jelenben Magyarország északnyugati része olyan régiókhöz tartozik, ahol az FDI magas koncentrációban van jelen. Ez valószínűleg határokon is átnyúló ipari klasztereket fog létrehozni (ennek a folyamatnak már most is vannak Szlovákiában nyoma). Ezt a folyamatot könnyíti, hogy a határ menti régiókban nincs nyelvi akadály, a szlovákiai területen pedig van elegendő, viszonylag olcsó és kihasználatlan munkaerő.

Az innovációs kapacitás hiánya

A régiók innovációs kapacitása a kilencvenes évek elejétől csökkent. A gazdasági szerkezetváltás és a privatizáció közben összeomlott a kutató- és fejlesztési központok hálózata. Az utóbbi években a vállalati kutató- és fejlesztő központok újjászületésének jeleit lehet észlelni, regionális szempontból leginkább Trencsén, Nagyszombat és Zsolna járásokban.² Az említett járásokból összeállított régióban (és ezenkívül a fővárosban) tömörülnek az innovációigényes vállalatok.

Növekednek a különbségek a régiók közt az innovációk megléte tekintetében, az innovációk szempontjából Szlovákiában három régió típus jelölhető meg:³

– Első típus: Olyan régiók, amelyek a technológiákban vezető szerepet vesznek át. Jelenleg egy szlovákiai régió sem tölti be igazán ezt a szerepet. A jövőben valószínűleg a pozsonyi térség fog ide tartozni.

² Talán a legsikeresebb példa erre a Matador, a.s., Púchov gumiabroncsgyár kitűnő kutatóközpontja.

³ SAV (2003).

– Második típus: olyan régiók, amelyek sikeresek lehetnek a technológia befo-gadásában. Ide tartozik a főváros szélesebb környéke, a Nagyszombat és Zsolna kö-zött húzódó sáv.

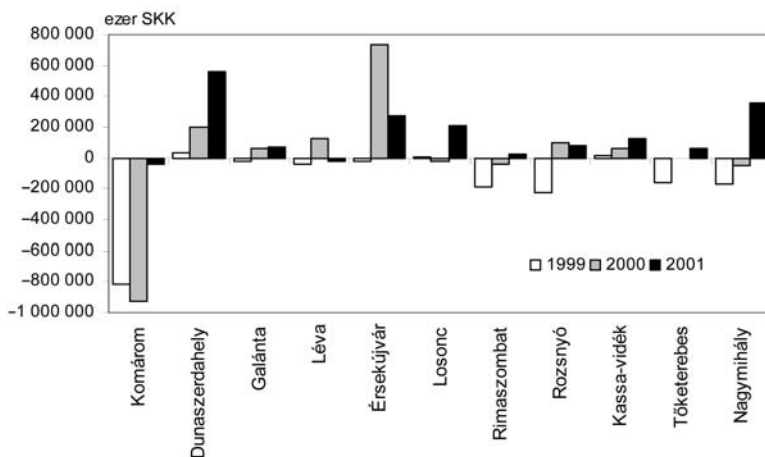
– Harmadik típus: Mezőgazdasági és vidék jellegű régiók, amelyekben nem ele-gendő a potenciál a technológiai fejlődésre és a gazdasági növekedésre. Szlovákia déli területének döntő része ide tartozik.

3. A régió iparának helyzete, sajátosságai

A pénzügyi helyzet általában 1999 után javult

A kiválasztott járásokban⁴ hasonlóan alakult a vállalatok gazdasági eredménye: 1999 és 2001 között nőtt a nyereség vagy csökkent a veszteség. Ez a tendencia az egész ország-ra is vonatkozik, nem a déli régió sajátossága (inkább a gazdaságpolitikai fordulat eredmé-nye). Érdeemes megfigyelni, hogy a legnegatívabb eredmények Komárom járásban voltak regisztrálva (ez tükrözi a kulcsfontosságú ipari vállalat, a Slovenské lodenice hajógyár ös-szeomlását is). Lényeges tehát az, hogy ebben az időszakban a vállalatok helyzete egész-ségesebbé vált, részben azért is, mert a veszteséges vállalatok nem tudták elkerülni a szi-gorúbb, kevésbé expanzív, inkább piaci feltételek felé irányuló gazdaságpolitika hatását.⁵

1. ábra: A nyereség (veszteség) alakulása az iparban

Forrás: Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ročenka priemyslu 2002. (Szlovák Statisztikai Hivatal: Az ipar évkönyve 2002).

⁴ Komárom – Komárno, Dunaszerdahely – Dunajská Streda, Galánta – Galanta, Léva – Levice, Érsekújvár – Nové Zámky, Losonc – Lučenec, Rimaszombat – Rimavská Sobota, Rozsnyó – Rožňava, Kassa-vidék – Košice okolie, Töketerebes – Trebišov, Nagymihály – Michalovce). Ezek a járások nem fogják át az egész déli régiót, de ezt jól reprezentálják.

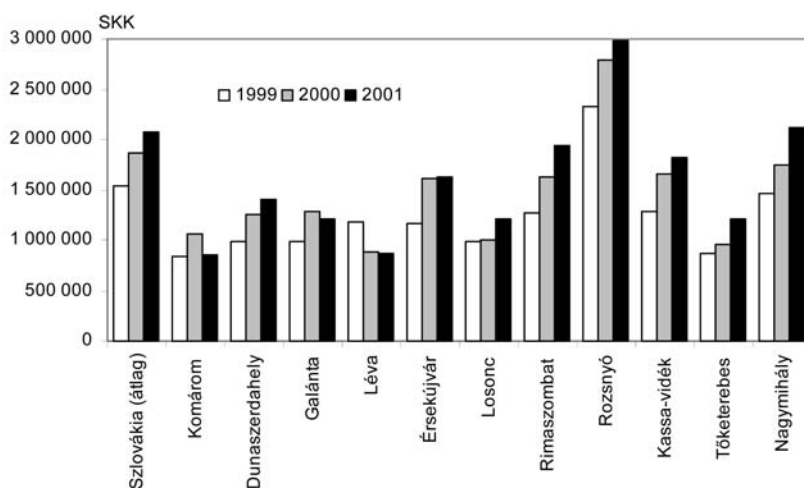
⁵ A gazdaságpolitikai változásokat térképezi Marcinčin – Beblavý (eds.), (2000) és Marcinčin (ed.), (2002).

A produktivitás és a bérek elmaradnak az országos átlagtól

A munkatermelékenység Rozsnó és Nagymihály járások kivételével elmarad a szlovákiai átlagtól. A legalacsonyabb produktivitás Komárom és Léva járásokra jellemző, amelyekben a produktivitás nemcsak alacsony, de a 1999–2001 időszakban nem is növekedett (még nominális kifejezésben sem). A legfejlettebb régióban, Pozsonyban, a produktivitás eléri a Komáromi járásban elért szint ötszörösét (és a szlovákiai átlag dupláját). Hasonlóképpen, mint ahogy a produktivitás elmarad a szlovákiai átlagtól, elmaradnak az átlagbérek is. Ám, érthető módon, az átlagbérek elmaradása a szlovákiai átlagtól (vagy a pozsonyi értéktől) nem olyan feltűnő, mint az elmaradás a produktivitásban.

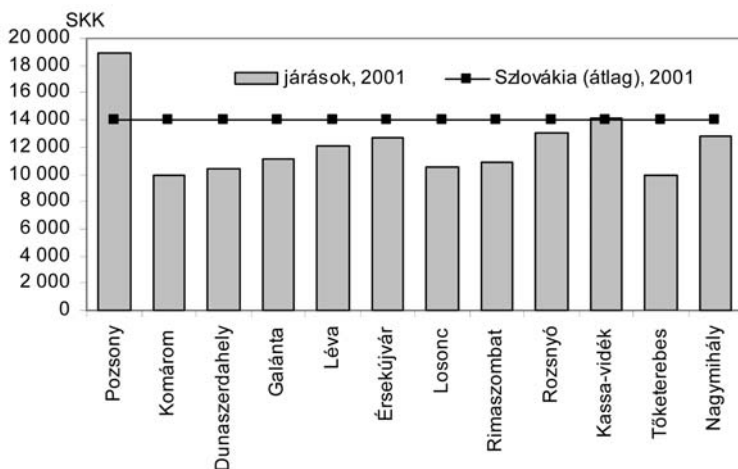
A produktivitást valószínűleg befolyásolja az egy alkalmazottra jutó tárgyi befektetés volumene. Ebben a mutatóban a dél-szlovákiai járások általában messze elmaradnak a szlovák átlagtól (a szlovák átlagot viszont torzítja a nagyon magas pozsonyi érték).

2. ábra: A munkaproductivitás az iparban (a forgalomból számítva)

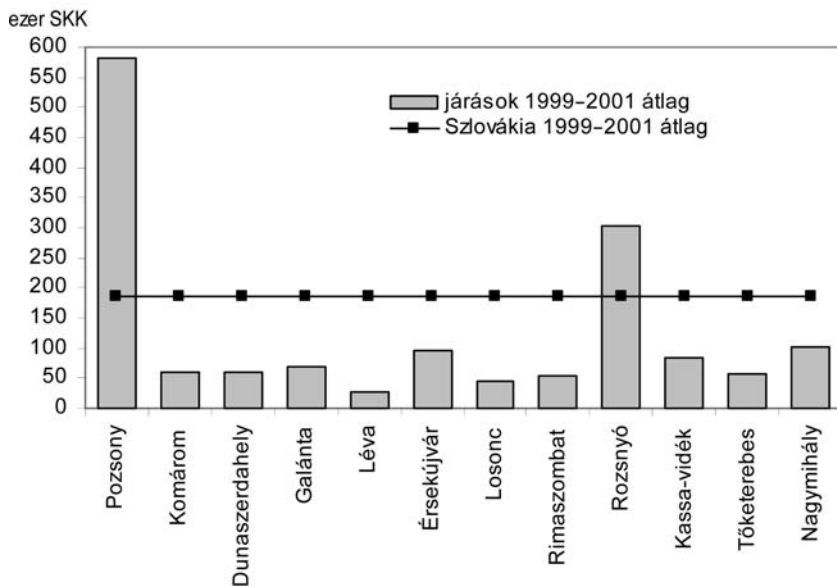
Forrás: Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ročenka priemyslu 2002. (Szlovák Statisztikai Hivatal: Az ipar évkönyve 2002).

3. ábra: Az ipari ágazatokban fizetett átlagos bruttó bér

Forrás: Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ročenka priemyslu 2002. (Szlovák Statisztikai Hivatal: Az ipar évkönyve 2002).

4. ábra: Egy foglalkoztatott személyre jutó tárgyi befektetés
(tárgyi befektetések/foglalkoztatottak száma)

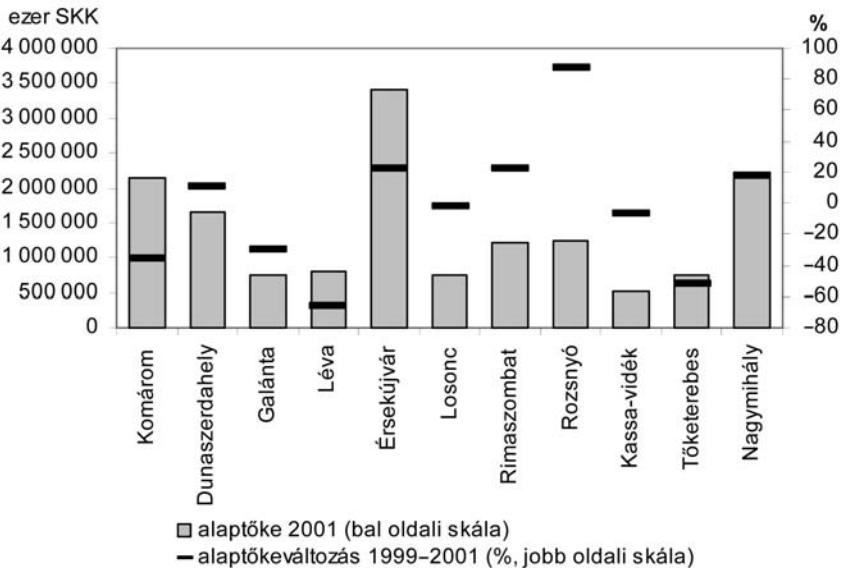
Forrás: Saját számítások a Szlovák Statisztikai Hivatal adatai felhasználásával.

Az alaptőke néhány járásban erősen lecsökkent

Más kifejezése az ipari vállalatok erejének az alaptőke változása: néhány járásban ez drámai módon csökkent (ez viszont összhangban áll azzal az állítással, hogy a veszteség/nyereség aránya azért is javult, mert a szigorúbb gazdaságpolitika rákényszerítette a hosszú távon veszteséges cégeket, hogy hagyják el a piacot). Az alaptőke csökkenése néhány esetben a járás kulcsfontosságú ipari vállalatának összeomlását tükrözte. Az alaptőke csökkenése a komáromi, galántai, lévai és a tőketerebesi járásokra volt jellemző.

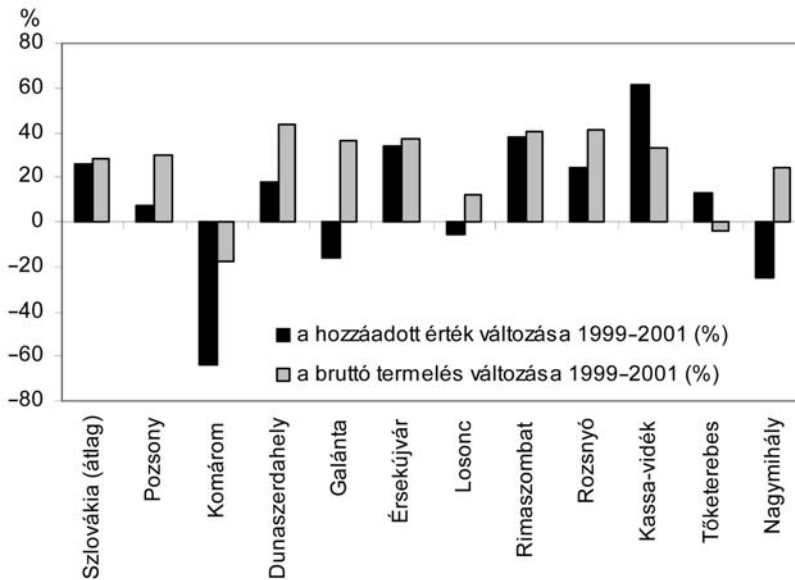
Általában a dél-szlovákiai iparban csökkent a hozzáadott érték hányadosa a bruttó termékben. Az egész ország szintjén sem lehet sikerről beszámolni: annak ellenére, hogy minden kormány kívánta a hozzáadott érték arányának növekedését serkenteni, ez az arány szinte nem mozdul (a szlovák átlag az ipari vállalatokban 22–24% körül mozog). Mint a 6. ábrán látható, a bruttó termelés (kevés kivétellel) gyorsabban növekedett, mint a hozzáadott érték. A legdrámaibb fejlődés ismét a komáromi járásban észlelhető, itt a hozzáadott érték aránya 2001-ben csak 5 százalékot ért el.

5. ábra: Alaptőke az ipari vállalatokban

Forrás: Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ročenka priemyslu 2002. (Szlovák Statisztikai Hivatal: Az ipar évkönyve 2002).

6. ábra: A hozzáadott érték és a bruttó termelés fejlődése

Forrás: Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ročenka priemyslu 2002. (Szlovák Statisztikai Hivatal: Az ipar évkönyve 2002).

Az iparágazatok súlya (a foglalkoztatottság szempontjából)

A dél-szlovákiai régiók közül leginkább a kassai régió az, amelyben különlegesen magas a koncentrálttság egy kulcsfontosságú iparágazatra. Az iparban dolgozók majdnem egyharmada a kohászatban dolgozik, amelyet az U.S. Steel és az azzal kooperáló vállalatok képviselnek. A többi iparágazat a kassai régióban jóval kisebb fontosságot élvez. A többi érintett régióban (sajnos az ilyen adatok nem voltak a kutatás idején elérhetők járási szinten, csak regionális szinten) a koncentráció foka nem ilyen drámai. A nagyszombati régióban három ágazatnak van vezető szerepe (mindhárom az iparban dolgozók 10-15%-át foglalkoztatja. A nyitrai régióban ugyan van egy vezető ágazat (elektromos műszerek, gépek gyártása), de ezen kívül vannak még más, jelentős foglalkoztatottsági arányt elérő ágazatok. A besztercebányai régióban pedig már négy, hasonló erejű ágazatról számolhatunk be.

4. A régióban fejlődő vagy tervezett ipari parkok, zónák

Szlovákiában egy kormányi elemzés szerint 66 térség található, amely optimális az ipari parkok létrehozására.

A szlovákia déli részén tervezett ipari parkok közös problémái közé tartozik:

- A telkek tisztázatlan tulajdonosi szerkezete
- Az elmaradott infrastruktúra
- Az önkormányzatok problémás gazdasági helyzete
- A képzett munkaerő elvándorlása
- Az állami támogatásnak az ipari parkok ügyében nincsenek egységes szabályai

Ennek ellenére már vannak sikeresnek mutakozó példák az ilyen parkok létrehozására:

- *Kenyhec (Kechnec)*

Jelenleg ez a park képviseli a sikeres ipari park kiépítésének példáját (és az önkormányzat és a befektető közötti sikeres együttműködést).

A multinacionális (amerikai tőkéből származó) *Mollex* vállalat volt az, amely a 2000. év decemberében elsőként megkezdte működését a kenyheci ipari parkban (Kenyhec Kassa közelében található). Jelenleg 800 személyt foglalkoztat. A *Mollex* vállalat eddig több mint 20 millió dollárt ruházott be az új gyárba, amely konnektorokat gyárt az autóipar és elektrotechnikai ipar számára.

A park gyarapodása előrelátható: Kenyheccel szerződést kötött a Belgiumi *Gilbos* vállalat, amely a térségben 307,5 millió SKK beruházással lézerműszerek gyártását kívánja beindítani. Továbbá az osztrák *KUENZ* vállalat 1,47 Mrd SKK összeget tervez befektetni, hogy a kenyheci parkban hidraulikus rendszereket és emelőgépeket készítsen. Ezekon az egészen konkrét példakon kívül vannak még mások is, amelyekről még jelenleg hiányoznak a konkrétabb információk.

Az ipari park kiépítéséről egy községi tulajdonban lévő vállalat készül gondoskodni (*Polnohospodárske stavebná výroba obce Kechnec*), 174 munkaerővel. Az ipari park, amely az önkormányzat tervei szerint készül, 332 hektár térséget fog igénybe venni. A park kiépítésének első szakasza (80 hektárnyi terület) 2006-ban ér véget.

Kenyhec község a park létrehozására 184 millió SKK állami támogatást kap (ezt az összeget a technikai infrastruktúra elkészítésére és a telkek felvásárlására használhatja), ez a tervezett kiadások 70 százaléka. A maradék összeget az 5 milliós évi költségvetéssel rendelkező község nem képes saját eszközeiből fedezni. Ezért az önkormányzat az EU-forrásokat is szeretné felhasználni (de a hazai PKB bank is kész erre a célra hitellel szolgálni).

- Losonc (Lučenec)

A Losonc déli részén elhelyezkedő, úgynevezett Primpark, a Szilikát ipari övezet (Silikátová hospodárska zóna - SIHOZ) része és a Losonc város, a regionális ipari és kereskedelmi kamara és néhány magánvállalat közös törekvése. A Primpark te-

rületén készen áll a technikai infrastruktúra, a park 41 hektár területet foglal el. A készülő vállalatok a térségben elhelyezkedő nem fém nyersanyagok kihasználására készülnek irányulni. Az értékes alginit (az alginit természetes eredetű, környezetbarát ásványi anyag, a biogazdálkodás természetes alapanyaga), diatomit, bazaltok, magnezit, kerámiai földek és homokok, mészkőfajták jelenleg csak kis mértékben vannak kihasználva, pedig nagy lehetőségeket kínálnak a kerámiaipar, minőségi építőanyagok, izolációs anyagok, filtrációs anyagok és ökológiai berendezések készítésére. A jelenleg ismert 6 vállalatból, amelyek a parkban készülnek a termelést elindítani, 5 éppen az ilyen termékek gyártását kívánja folytatni. Egy vállalat pedig a fahulladék innovatív feldolgozását kívánja megkezdeni, méghozzá a faanyag és a műanyag összekötésével (és így a woodplast és a plastwood előállításával) összerelhető házakat kíván gyártani.

A Pimpark esetében kihangsúlyozható, hogy az itteni feltételek alkalmasak olyan vállalkozások létrehozására, amelyekben erős az innovatív elem. A biotechnológiákhoz, ökoteknológiákhoz szükséges ásványi anyagok jelenléte a parknak egyedülálló lehetőségeket kínál.

Az eddig említett ipari parkok voltak azok, amelyek készítése előrehaladottnak ítéltető. A továbbiakban beszámolunk azokról is, amelyek elkészítése úton van, de jelenleg még kevésbé előrehaladott állapotban. Ezért itt kevesebb konkrétumot lehet bemutatni.

- Rozsnyó (Rožňava)

Rozsnyó város tervei szerint egy 27 hektárra kiterjedő (tehát egy kisebb) ipari parknak kellene létrejönni, de ennek a sorsa még bizonytalan. A város egyelőre nem volt sikeres sem az állami, sem pedig a PHARE-források megszerzésében. Ennek oka az volt, hogy a kijelölt időszakban a város nem volt képes a tulajdonába szerezni az egész szükséges területet. Ezenkívül a számított összeg, amely a park létrehozásához volt tervezve, 4 millió euróról 7 millióra növekedett.

A rozsnyói polgármesteri hivatal szerint a park elkészítésének késése kikényszeríti az újabb tárgyalásokat a beruházókkal. Azok ugyanis már 2004-ben készülnek letelepedni. A jelenlegi helyzet szerint kb. egy évvel később lehet erről szó. A szóban forgó vállalkozók a park területén pontos alkatrészeket és hulladékfeldolgozó gépeket terveznek gyártani (összesen kb. 500 alkalmazottal).

Rozsnyóban ezenkívül még 2003-ban megkezdte működését egy vállalkozói inkubátorház, 22 induló vállalkozással. A város erre a célra 375 ezer euró PHARE-támogatást szerzett.

- Somorja (Šamorín)

A Somorjai ipari park, amely kiépítése a közeljövőben megkezdődik, 50 hektáros területen fog 36 olasz kis- és középvállalkozónak otthont adni. A gazdasági minisztérium információja szerint a beruházók ebben a parkban élelmiszeripari, elektrotechnikai, gépipari, bútorgyártó, valamint járműalkatrész-gyártó vállalatokat fognak létrehozni. A város önkormányzata szerint a beruházott összeg mintegy 300 millió euró lesz.

Az ipari park létrehozása a regionális kooperáció eredménye (Vicenza olasz tartománnyal). Somorja város jelenleg a telekkel és az építkezéssel összefüggő dokumentumok kidolgozásával foglalkozik.

- Szered (Sered')

Szered közelében, 10 kilométer távolságban az épülő *PSA Peugeot Citroen*-gyártól⁶, egy újabb ipari park készül. A parkra szánt telek 250 hektárnyi terület, és nagy előnye az, hogy a tulajdonosi viszonyai tisztázottak (ami Szlovákiában inkább kivételnek számít). A park elhelyezése előnyösnek látszik, megfelelő autópálya, vasút, valamint hajózható folyó található a közelben. A park előnyös helyzetét még növelheti a tervezett Sered–Hlohovec vízlépcső (egy 160 millió dolláros beruházás), amely alkalmassá teszi a Vág folyót nagyobb mennyiségű áru szállítására, és a tervezett park közelében lehetővé válik a hajó kikötő létrehozása.

- Rimaszombat (Rimavská Sobota)

A volt nehézipari vállalat (*ZŤS Gemer*) területén készül egy kisebb (10 hektáros) park, amely egy pozsonyi magánvállalat (*R.B.M. Production*) kezdeményezése. A park területe szükség esetén megduplázható, a közeli telkek a város tulajdonában vannak. A volt gyár múltja leginkább a gépipari termelésnek ad esélyt, a közelben rendelkezésre áll elegendő gépipari szakmai képzettségű munkaerő, a volt *ZŤS Gemer* alkalmazottjai.

- Kassa-Peres (Košice-Pereš)

A tervezett park (190 hektár, ebből az első szakaszban 86 hektár) a nemzetközi reptér közelében foglalna helyet. A térség előnye közelsége a kelet-európai piacokhoz és a jó közlekedési viszonyok (például egyaránt jelen van az európai normáknak megfelelő szűkebb, valamint a Kelet-Európában használt szélesebb vasút), jó összeköttetések Magyarországgal, Ukrajnával és Lengyelországgal egyaránt. A közeljövőben Pozsonyt és Kassát autópálya köti össze, ami a park hozzáférhetőségét tovább növeli.

- Lukanénye (Nenince)

A park tervezett helye 8 kilométer távolságban van a szlovák–magyar határtól (Balassagyarmat–Slovenské Ďarmoty). A községben rendelkezésre áll egy 18 hektáros telek teljes infrastruktúrával, a telek a község tulajdonában van. A park tervezett specializációja: gépipar és vegyipar, továbbá italgyártás.

⁶ Nagyszombatban 2006-tól elkezdte termelését a *PSA Peugeot Citroën* vállalat. Ez nem magyarul lakta területen fog elhelyezkedni, de méretei kikényszerítik, hogy a távolabbi környékről is használja ki a munkaerőket. Hasonlóképpen, mint a pozsonyi *Volks-wagen* vállalat, valószínűleg egyre több hazai vállalatot fog tudni kihasználni szállítójaként.

- Ipolyság (Šahy)

A park számára kiválasztott telek területe kb. 17,7 hektár, az infrastruktúra jelenleg csak részben készült el.

- Léva (Levice)

A park számára kiválasztott telek területe kb. 50 hektár, de még komoly akadályok állnak fenn: A telek tulajdonosi viszonyai még nem tisztázottak, és a jelenlegi elérhetőség személyi és áruközlekedés szempontjából nem kielégítő.

5. Az infrastruktúra fejlesztése

A Szlovákiában folytatott infrastruktúra-beruházások a jövőben lényegesen befolyásolhatják a déli régió ipari (és gazdasági) fejlődését.

2010-ig az úthálózat lényegesen javul

Kormánydöntés szerint Pozsonyt és Kassát 2010-ig autópálya fogja összekötni. Az autópálya a déli régió számára csak részben fog segítséget jelenteni, mert inkább Szlovákia területének északi részén fog átvezetni. Így csak a déli régió Kassához közeli területe fogja ennek előnyeit élvezni.

Az autópályán kívül Szlovákia keleti és nyugati része (Pozsony és Kassa) gyorsút (ez autópályához hasonló, de annak paramétereit nem éri el) segítségével lesz összekötve, amely az autópályával egy időben épül. A kormány tervei szerint az állami költségvetésből évente 10 milliárd SKK lesz az autópálya és a gyorsutak építésére szánva, az útépitésbe beléphet a magántőke is.

Jelenleg Szlovákiában 301 km autópálya és 75,2 km gyorsút áll rendelkezésre, ezek csak minimálisan érintik a déli régiót. A közép-déli gyorsút (Pozsony–Zólyom (Zvolen)–Besztercebánya (Banská Bystrica)–Kassa) befejezése után ez a helyzet lényegesen javulni fog, mert az út a déli járásokon is áthalad.

A repülőterek átalakítása megkezdődött

Kormánydöntés alapján az idén megkezdődött a szlovákiai repülőterek átalakítása. Szlovákia déli részén a két legnagyobb repülőtér működik: a pozsonyi és a kassai. Mindkettőre jellemző, hogy kapacitásuknak csak egy töredéke van kihasználva. A szlovákiai repülőterek jelenleg egy vállalathoz tartoznak (*Slovenská správa letísk, SSL*). Az SSL szétbontására 2004-ben kerül sor, minden repülőtér önálló vállalat lesz.

Ezek az önálló vállalatok a regionális önkormányzatok tulajdonában lesznek, majd privatizációra kerül sor (a részvények többsége stratégiai partnereknek lesznek eladva). A 6 repülőtér között éppen e kettőnek vannak esélyei arra, hogy rövid időn belül fellendüljenek, és fejlődésükkel segítsék a régiót, amelyben elhelyezkednek. A legesélyesebbek arra is, hogy rövid időn belül privatizálva legyenek.

Az internet- hozzáférhetőség elmarad a szomszédos országokétól

Kormánytámogatással működnek az INFOVEK és az eSlovakia programok, amelyek arra irányulnak, hogy az ifjú generációt felkészítsék az információs társadalomra: A program felkészíti az ifjúságot az információs technológiák kihasználására, így növeli a diákok versenyképességét a globális munkaerőpiacon. E program keretén belül javul az iskolák hardware-felszerelése és a hozzáférése az internethálózathoz, nyilvános internetfülkék kiépítésére kerül sor. Az ilyen programok a déli régió (de ugyanúgy minden Pozsonyon kívüli régió számára) fontosak, mert az internet-hozzáférhetőség paraméterei nem kielégítőek (és elmaradnak a szomszédos országokétól is). Az említett programok előrehaladása elmarad az elvárásoktól. Ezenkívül az internet-hozzáférhetőséggel összefügg az is, hogy 2003 júniusától folyik az ADSL-vonalak bekötése az internet gyorsítása érdekében.

6. Az ipar vállalati szférája

A következő oldalakon a régió kulcsfontosságú vállalataival foglalkozunk, külön szemügyre vesszük az élelmiszeripart (amely a déli régióban van koncentráva és erre a régióra jellemző), majd bemutatunk néhány esettanulmányt.

Fejlődési tendenciák az élelmiszeriparban

Legnagyobb súlya a szlovák élelmiszeriparban a tej- és a húsiparnak van, a zöldség- és gyümölcsfeldolgozás és a boripar teljesítménye az elmúlt években inkább csökkent. Az élelmiszerárak az utóbbi években sokkal lassabban növekedtek, mint a többi fogyasztási cikkek árai. Az élelmiszer-ipari cikkek a közelmúltban negatívan járultak hozzá a külkereskedelmi mérleg eredményéhez. Az élelmiszer-ipari termékek importja 2002-ben 18,5 milliárd SKK-val meghaladta az ilyen termékek exportját, így az élelmiszer-ipari termékek az egész deficit 19,1 százalékáért voltak „felelősek”.

Az ágazatban a befektetések volumene 2001 és 2002-ben egyaránt kb. 5,8 milliárd SKK volt, ebben a külföldi tőkének nem volt fontosabb szerepe. A befektetések elsősorban az EU-előírások teljesítésére irányultak. A húsiparban különlegesen nagy befektetések szükségesek ahhoz, hogy a vállalatok az EU-előírásoknak megfeleljenek, ezért valószínűleg néhány feldolgozó elhagyja a piacot, és már ma észleljük a

húsfeldolgozás koncentrációját (ugyanis csak néhány húsipari vállalat volt képes nagy befektetéseket végrehajtani, a déli régióban például a Rimaszombati *Tauris*, vagy a Szeredi *Sereďský mäsový priemysel*). A húsipar egészében 2002-ben nyereggel gazdálkodott (269 millió SKK).

Az élelmiszeriparban 2002-ben lényegesen javult a cukorgyárak pénzügyi helyzete (624 millió SKK nyereség a 2001-es 400 millió veszteséggel szemben). A legnagyobb cukorgyár, a dunaszerdahelyi *Eastern Sugar*, rekord nyereséget ért el (157 millió SKK). Az összes szlovákiai cukorgyár már multinacionális csoportok tagjai, amelyek a szlovákiai cukorgyárakba jelentős összegeket ruháztak be néhány évvel ezelőtt, modernizációs célokkal.

A tejipar válságos helyzetben ment át az elmúlt időszakban, amelyet a tej túlkínálata okozott. Így a tejipari vállalatok 2001- és 2002-ben veszteséggel gazdálkodtak. Közben folytatódott a szerkezetváltás, amely az egyes üzemek specializációjához vezet.

Felélénkülés érezhető a konzervgyártásban, ez a déli régiót erősen érinti. Esélyesnek mutatkozik a múltban sikertelenül privatizált *Novofruct SK* érsekújvári vállalat újraüzemeltetése. Ezenkívül nagy ambíciókkal üzemelni kezdett a csúcstechnológiával ellátott, EU-előírásoknak megfelelő lévai *Fajne* konzervgyár (amely a jövőben a szlovákiai piac egyharmadát kívánja uralni).

A pékségek is jelenleg egy szerkezetváltáson mennek át: Kettő nagy, az egész országra kiterjedő gyártócsoport kezd kialakulni: a Pozsonyi *Super pek, a.s.*, és a Somorjai *Delta pekárne Slovensko, a.s.* Hasonló módon, ahogy csoportosulnak a pékségek, így a malmok is hasonló irányban haladnak.

A dél-szlovákiai vállalatok elhelyezkedése az ágazati toplistákon

Vannak olyan iparágazatok, amelyek vezető vállalatai (egész Szlovákia szinten) a déli régióban helyezkednek el. Dél-szlovákiai vállalat uralja az élelmiszeripart és a kohászatot. De például a gépiparban dél-szlovákiai vállalat csak a toplista 13. helyén jelenik meg. Érdemes megfigyelni, hogy az élelmiszeriparon kívül (ahol ez természetes) nagyobb számban jelennek meg dél-szlovákiai vállalatok a toplista csúcsán az építőanyag-iparban és a textil-, ruházati és cipőiparban is.

A dél-szlovákiai „legnagyobbak” helyzete általában stabilizáltnak mondható. Pozitívan ítélni lehet, hogy jelenlegi terveikben a termelés növelése mellett ökológiai célokat is kezdenek követni: Például a párkányi *Kappa Štúrovo* papírgyár (hollandiai tőke) a fluting (a hullámpapír alapanyaga) gyártását 2007-ig meg fogja duplázni (így eléri az évi 320 000 tonna termelést). Közben a vállalat korszerűsítésének köszönhetően csökkenni fog a szennyezőanyagok kibocsátása. A kassai *U.S. Steel* acélművek modernizációja arra irányul, hogy a termelés növekedését az ökológiai teher csökkenése kísérje. Az egy tonna termékre jutó kibocsátott por mennyisége 5,7 kg-ról 1,1 kg-ra fog csökkenni az elkövetkező kettő és fél év alatt.

Esettanulmányok

1. *Novofruct – a vállalat, amely visszatért*

Ez a vállalat nem az elért mutatók szempontjából érdekes, hanem azért, mert az elvárások ellenében sikerült a veszteséges helyzetéből kikerülnie, amelyet a manipulált privatizáció okozott.

Az érsekújvári *Novofruct* konzervgyár története egy olyan vállalat esettanulmánya, amely ráfizetett a kétszeres, politikailag manipulált privatizációra, és annak ellenére, hogy egykor Közép-Európa legnagyobb konzervgyára volt, néhány évvel ezelőtt leállította a termelést (pedig ennek piaci oka nem volt). Jelenleg pedig új életre kelt.

Az 1974-ben beindított konzervgyár kapacitása 35 ezer tonna termék volt évente. Gyümölcs és zöldség konzerválásával, gyermekételek és húskonzervek készítésével egyaránt foglalkozott. A 90-es évek folyamán kétszer volt a vállalat privatizálva, ám mindkét esetben ez egy politikai privatizáció volt. Az első válsághelyzet azután következett be, hogy 1994-ben a vállalatot megszerezte a pozsonyi *T.V. Slovakia, s.r.o.*, vállalat (a politikai összefüggések a vállalat és a HZDS kormánypárt között nyilvánvalóak voltak). Rövid időn belül a vállalat olyan rossz eredményeket ért el, hogy az új tulajdonosok a vállalat maradványait inkább visszaadták az állami vagyonkezelő alapnak (Fond národného majetku SR). A következő privatizáció után (amelyben a *Nokofruit* vállalat szerezte meg a *Novofruct* vagyonmaradékát) befejeződött a vállalat kiürítése. A vállalat csődbe került, ám két éven át nem volt senki, aki a tönkretett vagyonát meg kívánta volna szerezni.

Az új remény 2000-ben született meg: Néhány volt *Novofruct*-alkalmazott, akik közben egy sikeres kereskedelmi vállalatot, az érsekújvári *Novex Food*ot hozták létre, úgy döntöttek, hogy megvásárolják a *Novofruct* maradványait. A *Novex Food* sikeres működésének köszönhetően a *Bank Austria* (ma *HVB*) hitellel szolgált a *Novofruct* lábra állításához.

Jelenleg már az összes gyártóegység működik (még nem az egész kapacitást kihasználva). 2002-ben a termelés elérte a 10 000 tonna terméket, amelynek értéke 246 millió SKK. Ez 66% évi növekedést jelent, és a termelés megnégyszereződött három év alatt. Ezzel összefügg az alkalmazottak létszámának növedése is (jelenleg 230 alkalmazottja van, ami háromszorosa a három évvel korábbi számnak). *Novofruct*-termékek újra jelen vannak a hazai és külföldi piacon is (Oroszország, Izrael, Ukrajna, Lengyelország, Magyarország, Mongólia).

2. *Tauris, a legnagyobb szlovákiai élelmiszer-ipari vállalat felkészült az EU-normákra*

A *Tauris* csoport tevékenységei példák arra, ahogy a hazai vállalat sikeresen felkészült az EU-előírások teljesítésére. A *Tauris* csoport (központja Rimaszombaton van) Szlovákia legnagyobb élelmiszer-ipari vállalata. A csoport 6 leányvállalata összefüggő és egymást kiegészítő tevékenységeket folytat a húsiparban (vágóhid, húsfeldolgozás, -szállítás, -kereskedelem, -export). A csoport vállalatai különleges helyet foglalnak el a

szlovák élelmiszeriparban (nem csak a méretét tekintve): Például a dunaszerdahelyi Tauris Danubius az egyetlen szlovákiai vállalat, amelyik az EU-piacokra nyers- és fagyasztott húst exportálhat, a Tauris Nitria leányvállalat pedig engedéllyel rendelkezik a húsipari termékek exportálásához az EU és az Egyesült Államok piacára. A Tauris csoport jelenlegi erőfeszítései arra irányulnak, hogy befejezze a vállalat modernizációját úgy, hogy ez az EU legszigorúbb higiéniai és minőségi előírásainak megfeleljen. A vállalat vezetősége nem aggódik az EU-piac feltételei miatt.

3. Novoker – a kerámia

A losonci *Bloomsbury Pacific Slovakia* (BPS, a Novoker márkájú kerámia gyártója) az elmúlt két évben kb. 400 millió SKK beruházást vitt végbe, amely új gyártási technológiát hozott létre a használt kerámiai anyag elkészítésére. Az említett beruházás növelni tudja a vállalat termelőkapacitását évente 5-6 millió négyzetméterre, amíg 1994-ben csak a felét volt képes gyártani. Ennek függvényében növekedett a foglalkoztatottak létszáma is (két év alatt 400-ról 700-ra emelkedett). Az említett gyártókapacitás növelése még így sem képes kielégíteni a jelenlegi keresletet. A legjelentősebb üzleti partner Magyarország, ahová a termékek 20%-a irányul. A termékek 14%-a Németországba kerül, 10% Franciaországba. Érdekességnek számíthat, hogy a vállalat sikeresen forgalmazza termékeit Olaszországban is, amely pedig a kerámiaiparban elismert nagyhatalom.

4. Edscha – nemcsak munkalehetőség, de tudásfejlesztés is

A vállalat kézifék- és pedálrendszereket, valamint egyéb gépkocsialkatrészeket készít. Termékeinek legnagyobb részét a pozsonyi Volkswagen vállalat számára készíti. Így a VW gyarapodása pozitívan érintette a nagymegyeri vállalatot is. A jövőben a termelés 80%-át a pedálrendszerek fogják jelenteni.

Az Edscha Slovakia 1996-ban jött létre, kihasználva a volt nagymegyeri motorke-rékpár-hajtóműveket gyártó üzem műhelyeit. A vállalat szerelőmunkát folytat, az importált fémelemeket felhasználva (a manuális szerelőmunka jellemző a Szlovákiában működő külföldi cégek leányvállalataira). A fémelemek gyártásában a nagymegyeri leányvállalat nem volna képes versenyezni a német anyavállalattal, amely csúcsmínőségű fémfeldolgozó gépekkel van ellátva. Viszont a szerelőmunkákban a nagymegyeri gyár képes hasonló produktivitást elérni, sokkal alacsonyabb bérkiadások mellett. Nagymegyer lakosai közt elegendő gépipari szakmai végzettségű munkaerő található, a környéken a szlovák átlaghoz hasonlítva alacsony szinten állnak a bérek.

Ami az innováció és a know-how fejlesztése szempontjából fontosabb, az egy másik Edscha-leányvállalat, amely később jött létre, az Edscha Slovakia Cabrio-Dachsysteme (ECD) és amely úgyszintén Nagymegyeren tevékenykedik. A legfőbb oka annak, hogy miért volt a vállalat éppen Nagymegyeren elindítva, a város stratégiai fontosságú elhelyezkedése: a beruházó számára fontos volt: hogy a vállalat közel legyen a győri Audi vállalathoz. Az ECD vállalat cabrio autóváltozatokhoz gyárt te-tőrendszereket, ezeket többféle autótípusokra készíti: az Audi TT típuson kívül az Opel

Astrára, legújabban pedig a Smart Roadsterre is. Amit pozitív vonásként lehet kiemelni, az a stratégia, amely szerint fokozatosan Nagymegyeren fognak a tetőrendszerek elkészülni a megtervezéstől a végső kivitelezésig. Ebben ez a leányvállalat szokatlan: nem egyszerűen átköltözik egy külföldi vállalkozás a dél-szlovákiai régióba, de új aktivitást indít, és így a befogadó országban új know-how fejlődhet.

Az ECD vezetése nem lát gondot a manuális munkaerő megszerzésében, inkább az irányító dolgozók megtalálása a probléma: nem egyszerű a régióban nyelvileg jól felkészült szakemberek találni.

Az ECD mai egyelőre 135 millió koronát ruházat be Nagymegyeren, ez az összeg 2009-ig elvárások szerint 290 millióra fog növekedni. A vállalat az ágazat toplistáján (az elért forgalom szerint) hirtelen felugrott a 13. helyre (43% évi növekedésnek köszönhetően), de a negyedik volt a 2002-ben az elért profit volumenében.

Az Edscha megjelenése lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy 1996 és 2003 között a munkanélküliségi ráta Nagymegyeren 25-30% ról 15-re csökkent.

7. Zárójegyzetek

A dél-szlovákiai ipar mutatói általában elmaradnak a szlovákiai átlagtól. De pozitív megítélést érdemel, hogy az egész országban végigmenő pénzügyi mutatók javulása a déli régióban is észlelhető. Az ország ipari szerkezete rövid és középtávon arra van ítélve, hogy a gépjárműipart szolgálja. A szlovákiai iparban jó kilátásai vannak olyan vállalatnak, amelynek sikerül a gépkocsigyártók szállítói közé besorakozni. A VW Slovakia 109 milliárdos SKK évi forgalma (2002-ben) valószínűleg ki lesz egészítve egy hasonló méretű PSA Peugeot Citroen gyárral (2006-tól). Már most a gépipar toplistáján az első VW után következő 35 vállalat összforgalma csak a VW forgalmának felét teszi ki. Ebben a pozitív az, hogy egyre inkább sikerül a hazai vállalatoknak a VW szállítójaként ennek sikereihez felzárkózni. Viszont a déli régióban egyelőre erre kevés példa van.

Három kisebb régiót nevezhetünk meg Szlovákia déli részén, amelyekben a legvalószínűbb az klaszterek megszületése:

1. Pozsonyhoz és Győrhez közeli régió. Ha tovább erősödik a Bécs–Pozsony–Győr gazdasági háromszög, ebből a közeli dél-szlovákiai járások viszonylag könnyen profitálhatnak. Az EU- tagság megkönnyíti a határon átnyúló ipari klaszterek erősödését. A somorjai ipari park kiépítése hozzájárulhat az ilyen klaszter kifejlődéséhez.
2. Losonc–Rozsnyó vonal. Az itt létrejött szilikát gazdasági övezet esélyt ad az innovatív termelésre is.
3. Kassa környéke. Azon kívül, hogy Kassa fejlettsége esélyt ad arra, hogy a régió felzárkózzon, az infrastruktúra fejlesztése újabb lehetőségeket kínál. Az au-

tópálya- és gyorsútépítés, amely északi és déli irányban is összeköti Kassát Nyugat-Szlovákiával, valamint a nemzetközi repülőtér várt felélénkülése hozzájárulhatnak a felzárkózásához.

Végül szeretnénk felhívni a figyelmet arra is, hogy a közigazgatás reformja egészen új helyzetbe hozza az önkormányzatokat, és új lehetőségeket fog nekik felkínálni a regionális fejlesztés terén. Ám ezek erre nem elegendően vannak felkészülve. Az ipar, de a gazdasági fejlődés általában, kiköveteli a kommunális marketing- és a regionális fejlesztés erősítését. Ehhez hiányoznak a szakemberek, ez nagy esély az ifjú korosztály számára.

Irodalomjegyzék

Janků, J.–Hošek, M. (2003): Prežijú len dobre manažovaní potravinári. Trendtop v priemysle, október.

Makroekonomické ukazovatele štvrtročných národných účtov. Štatistický úrad SR.

Marcinčin, A.–Beblavý, M. (eds.) (2000): Economic Policy in Slovakia 1990–1999. SFPA, Ineko.

Marcinčin, A. (ed.) (2002): Economic policy in Slovakia 2000–2001. SFPA, Bratislava.

SAV (2003): Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. Slovenská akadémia vied, Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky, Bratislava.

TOP 200. Trend, jún. 2003.

Trendtop v priemysle. Trend, 2003. október.

Ročenka priemyslu 2002. Štatistický úrad SR, Bratislava.

Slovak Monthly Report, 2001–2003, M.E.S.A. 10, Bratislava

Sajtófigyelő: Hospodárske noviny, Profit, Trend

Kelet-Szlovákia régió gazdasági átalakulása

Bevezetés

A regionális tanulmány a Kelet-Szlovákiában található Kassai kerülettel kíván foglalkozni.

Szlovákia kerületi felosztása

Térkép 1

A helységnevek magyar neve:

**Bratislava–Pozsony, Žilina–Zsolna, Prešov–Eperjes, Trnava–Nagyszombat,
Banská Bystrica–Besztercebánya, Košice–Kassa, Trenčín–Trencsény, Nitra–Nyitra**

A szlovákiai megyerendszer 1996-ban nyerte el a térképen feltüntetett végleges formáját. Ebből kifolyólag a Kassai kerület sem tekint hosszú múltra vissza.

A Kassai kerület a jelenleg érvényben lévő közigazgatási és területi felosztás szerint Magyarországgal (163,8 km hosszúságban) és Ukrajnával (63,4 km hosszúságban) határos. A kerületbe 439 falu és 17 város tartozik.

Fontosnak tartjuk felhívni az olvasó figyelmét, hogy a statisztikai adatok összehasonlítása az 1996 előtti és az 1996 utáni időben nem lehetséges, mivel a kerületek határai és járásaik száma változott. Ennek tudatában az összes statisztikai adatot, amely 1996 előtt lett lejegyezve, módosítottunk az 1996-os közigazgatási felosztás figyelembevételével.

A Kassai kerület 11 járásból áll. Központja Kassa, amely négy önálló városrészt, azaz járást foglal magába. Ezen járások szám szerint vannak a következőképpen megkülönböztetve:

- Kassa I. – Óváros és Észak
- Kassa II. – Lakótelep – nyugat
- Kassa III. - Lakótelep – kelet
- Kassa IV. – Dél városrészek

A Kassai Kerület járásai és járási központjai
Térkép 2

A helységnevek magyar neve:

**Spišská Nová Ves–Igló, Gelnica–Gölnic, Sobrance–Szobránc, Rožňava–Rozsnyó,
Trebišov–Töketerebes, Michalovce–Nagymihály, Košice okolie–Kassa vidék,
Košice (I., II., III., IV.)–Kassa (I., II., III., IV.)**

Lakosság

Az 1989-es változások után először 1991-ben volt népszámlálás, még az akkori Csehszlovák Föderatív Köztársaságban. A következő népszámlálás bővített terjedelemben, a lakások és a házak megszámlálásával egyetemben, Szlovákiában, a 165/1998 Tt. sz. Népszámlálási törvény szerint 2001 májusában valósult meg először, amely abból a szempontból is jelentős, hogy első népszámlálás a harmadik évezredben.

Az alábbi táblázatokban található a lakosságra vonatkozó alapadatokat, amely alatt az életkorukat, nemüket és gazdasági aktivitásukat értjük.

A lakosság megoszlása lakhelyük és gazdasági aktivitásuk szerint

Járás	Lakosság száma	Ebből férfi	Nők %-ban	Aktív lakosok száma	Ebből férfi	Nők %-ban
Gölnicbánya	30 841	15 169	50,8	14 179	7 646	46,0
Kassa I.	68 262	32 212	52,8	31 989	15 946	46,9
Kassa II.	79 850	38 492	51,8	38 785	19 517	48,6
Kassa III.	30 745	14 960	51,3	18 126	8 942	59,0
Kassa IV.	57 236	27 251	52,4	30 089	15 264	52,6
Kassa vidék	106 999	53 075	50,4	52 162	28 040	48,7
Nagymihály	109 121	52 822	51,6	53 019	27 831	48,6
Rozsnyó	61 887	29 979	51,6	30 783	16 187	49,7
Nagyszeben	23 776	11 558	51,4	10 559	5 742	44,4
Igló	93 516	46 052	50,8	43 888	23 171	46,9
Töketerebes	103 779	50 191	51,6	49 241	26 233	47,4
Kassa Kerület	766 012	371 761	51,5	372 820	194 519	48,7
Szlovákia	5 379 455	2 612 515	51,4	2 665 837	1 394 531	49,6

A lakosság nemzetiségi összetétele

Járás	Lakosság száma	Szlovák	Magyar	Roma	Cseh	Morva	Magyar (relatív értékben)
Gölnicbánya	30 841	27 862	32	2 110	112	3	0,1%
Kassa I.	68 262	60 100	2 947	1 176	865	32	4,3%
Kassa II.	79 850	70 653	2 578	2 551	1 065	70	3,2%
Kassa III.	30 745	28 081	938	517	259	12	3,1%
Kassa IV.	57 236	51 506	2 477	811	614	29	4,3%
Kassa vidék	106 999	84 846	14 140	5 393	334	10	13,2%
Nagymihály	109 121	89 150	12 819	4 399	585	26	11,7%
Rozsnyó	61 887	38 967	18 954	2 908	280	5	30,6%
Nagyszeben	23 776	22 909	18	222	129	0	0,1%
Igló	93 516	85 472	87	5 100	351	13	0,1%
Töketerebes	103 779	67 200	30 425	4 616	355	11	29,3%
Kassa Kerület	766 012	626 746	85 415	29 803	4 949	211	11,2%
Szlovákia	5 379 455	4 614 854	520 528	89 920	44 620	2 348	9,7%

A Kassai kerület munkanélkülisége

Hosszú idők óta meghaladja a szlovákiai átlagot, sőt országosan a munkanélküliek aránya ebben a kerületben a legmagasabb. A munkanélküliség öt Kassán kívüli járásban magasabb mértékű a megszokottnál: a nagymihályi, rozsnói, szobranci, gölnicbányai és a tőketerebesi járásokban eléri a 30%-ot.

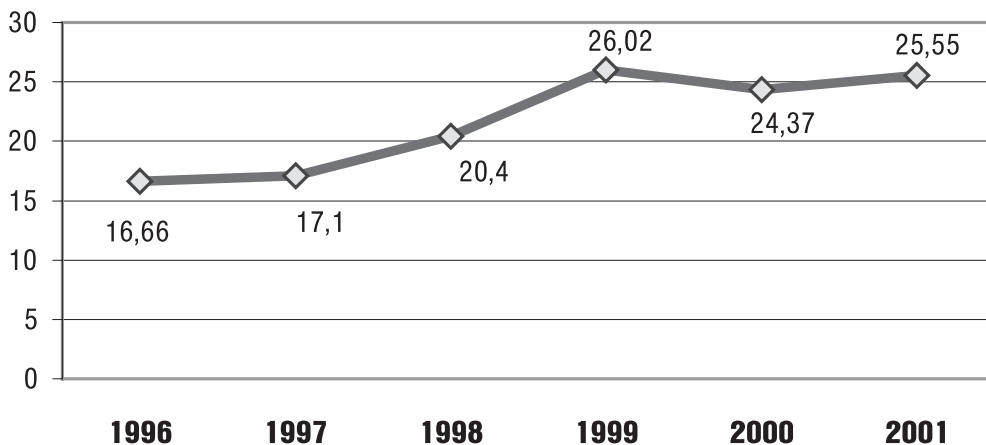
A magas számú munkanélküliség a be nem fejezett gazdasági átalakulásnak, a magáncégek kialakulásának és a vállalatok tulajdonjogi változásának tudható be. Mindezen gazdasági folyamatok munkahelyek csökkentésével járnak.

Új munkalehetőségeket teremtené a vállalatok szerkezetének átalakulása, az új termékek gyártásának bevezetése, a lakosság alacsony műveltségi szintjének növekedése és a szolgáltatások bővítése.

A munkanélküliségi ráta alakulása az adott év végén (%-ban)

Járás	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Gölnicbánya	19,22	19,3	24,28	31,18	25,78	27,96
Kassa I.	11,22	11,1	12,01	15,47	16,35	15,39
Kassa II.	10,10	9,5	11,72	15,02	15,65	16,49
Kassa III.	11,22	10,4	15,67	21,67	22,22	19,61
Kassa IV.	10,44	8,8	11,99	16,40	16,37	15,82
Kassa vidék	16,61	17,4	21,81	27,59	27,78	29,66
Nagymihály	21,22	22,0	25,53	30,03	27,85	30,59
Rozsnyó	18,94	21,9	25,91	33,09	28,74	31,96
Nagyszeben	21,75	23,0	25,43	32,91	27,70	30,90
Igló	18,51	19,3	23,68	28,79	26,44	25,79
Tőketerebes	21,32	21,7	26,03	33,79	29,22	31,89
Kassai Kerület	16,66	17,1	20,76	26,02	24,37	25,55
Szlovákia	12,84	12,5	15,62	19,18	17,88	18,63

A Kassai Kerület munkanélküliségének az alakulása

Grafikon 1

A munkanélküliségi ráta 2000-ben átlagosan 22,4%, valamint 2001-ben a 25,2% volt. Ebből következtethetünk arra, hogy a munkanélküliség aránya (ahogy ez a fenti grafikonból is kiderül) az év vége közeledtével magasabb, és csak minimális csökkenés volt mérhető a következő év kezdetén.

A Kassai kerületben a munkanélküliek 30,7%-a ipari szakiskolát végzett. A második helyen 28,8%-kal az alapiskolát végzettenek állnak, őket 16,1%-kal követik a (szak-középiszkolai és/vagy gimnáziumi) érettségivel rendelkezők.

A bejegyzett munkanélküliek végzettség szerinti megoszlása 2001 végén

Végzettségi szint	Összesen	%-ban	Férfi	%-ban	Nők	%-ban
Egyetemi	2 417	2,6	1 329	2,6	1 088	2,5
Főiskolai	337	0,4	127	0,3	210	0,5
Szakközépiszkola érettségivel	15 048	16,1	5 524	10,9	9 524	22,3
Általános középiszkola	4 002	4,3	1 374	2,7	2 628	6,1
Tanonciskola érettségivel	7 169	7,7	4 479	8,8	2 690	6,3
Tanonciskola érettségi nélkül	3 807	4,1	2 257	4,5	1 550	3,6
Betanított	28 665	30,7	18 801	37,1	9 864	23,0
Általános iskola	26 947	28,8	13 960	27,5	12 987	30,3
Az általános iskolát sem befejezők, iskolát nem látogatott	5 115	5,5	2 861	5,6	2 254	5,3

A Kassai kerület járásainak elmaradottsági sorrendjének meghatározása

A Kassai Önkormányzati Kerület regionális fejlesztési osztálya válogatott mutatók alapján, fejlettségi szintjük szerint a Kassai kerület járásait a következőképpen osztotta fel:

1. fejlett járás,
2. stabilizált járás, mely a következő fejlődéshez szükséges feltételekkel rendelkezik,
3. problémás járás
 - a) stagnáló járás, amely egyoldalúan orientált gazdasági potenciállal rendelkezik és amelyet alacsony gazdasági aktivitás jellemez (saját potenciál elégtelen kihasználása, munkanélküliség),
 - b) depresszív járás, elmaradott jövedelmező szakirányok elhanyagolásának következtében, alacsony gazdasági potenciállal.

- 1) *Kassa város I., II., III. és IV. városrészei, azaz járásai* gazdasági teljesítőképességben, termelői és műszaki potenciálban, a munkaerő képzésének struktúrájában, magánvállalkozói szféra felépítésében, alkalmaztatásban, az átlagfizetés elérésében, a műszaki és szociális infrastruktúra színvonalában, valamint a tudományos kutatásban betöltött szerepe alapján az első osztályba sorolódnak és versenyképesek a Szlovák Köztársaság fejlett területeihez viszonyítva is.
- 2) *Az iglói és a nagymihályi járások* gazdasági potenciál fejlettsége, az ipari tevékenységből való bevétel és a külföldi befektetők megjelenésének köszönhetően kerültek a 2. osztályba.
- 3) *Kassa-vidéki, a rozsnyói és tőketerebesi járások* a harmadik osztályba, a stagnáló régiókhoz sorolhatóak, mivel nem kielégítő a gazdasági diverzifikációjuk mértéke, általánosan jellemző a lakosok alacsony képesítési színvonala, valamint a magánvállalkozói környezet fejletlensége, a munkaerő-potenciál nem elegendő kihasználása, a műszaki infrastruktúra hiányossága.
- 4) *A gölnicbányai és szobránci járások* a legjobban elmaradott, problematikus járásokhoz sorolhatóak. A különböző gazdasági ágazatok változásainak következtében (Gölnicen a nehézipar), ill. az ökonómia és a termelési struktúra egyoldalú orientálódásának következtében (Szobráncon a mezőgazdaság), a fokozatosan csökkenő gazdasági fejlődés, valamint a termelés elégtelen diverzifikációja következtében bekövetkezik a lakosság migrációja (főként a fiatal lakosok számának csökkenése), melyhez nagymértékben hozzájárul a magas munkanélküliség és az új munkalehetőség teremtésének hiánya.

A Kassai Önkormányzati Kerület fejlettségi szintjének osztályozása

Elmaradott, problematikus területek	Szobránci és Gölnyicbányai járások
Stagnáló területek	Kassa vidék, rozsnyói és tőketerebesi járások
Stabilizált, fokozatosan transzformálódó területek	Az iglói és nagymihályi járások
Fejlett területek	Kassa I., II., III. és IV. járásai

A magyar nemzetiség által lakott járások SWOT-analízise a Kassai kerületben

Gölnicbányai járás

Erős oldalak: <ul style="list-style-type: none">• gépgyártás hagyományai• munkaerő szakképzettsége a gépiparban• idegenforgalom, agrárturizmus, vidéki turizmus• természeti kincsek• fafeldolgozás• mészkőbányászat• legelők• takarmánygazdaság és állattenyésztés	Gyenge oldalak: <ul style="list-style-type: none">• a speciális gépgyártás és bányászat csökkentése pótlás nélkül• az építőipar termelésnek csökkenése• elégtelen gazdasági diverzifikáció• a kis- és középvállalkozások elmaradása• a faanyagforrások elégtelen kihasználása a végleges fafeldolgozáshoz viszonyítva• a növénygazdaságot nehezítő körülmények• munkalehetőségek keresése• az alacsony műveltség miatt a roma lakosság magas fokú munkanélkülisége• elavult műszaki infrastruktúra• rossz közlekedési hálózat• gyengén kiépített idegenforgalom
Lehetőségek: <ul style="list-style-type: none">• a kis- és középvállalkozások feltételeinek megteremtése• könnyebb hitel-hozzáférhetőség• az idegenforgalom hatékonyabb reklámozása• új munkalehetőségek támogatása• a regionális fejlődés támogatása	Veszélyek: <ul style="list-style-type: none">• a fiatal lakosság arányának esése• a roma lakosság munkanélküliségéből eredő problémák• a kriminalizmus növekedése• a lakosság életszínvonalának romlása

Kassai I., II., III. és IV. járás

<p>Erős oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a közúti és a vasúti hálózatok fejlettsége • nemzetközi repülőtér • gazdasági alap • fejlett kis- és középvállalkozások • külföldi ismerettségek • külföldi tőkével rendelkező lokalizált cégek • munkaerő minőségi színvonala • tudományos-műszaki alap • kiépített közlekedési hálózat • szociális infrastruktúra • kulturális művelődési lehetőségek, oktatóközpontok létrehozása • feltételek a városi turizmusra és az aktív pihenésre • bank- és pénzváltó szolgáltatások • bevásárlóközpontok • kereskedelmi központok 	<p>Gyenge oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • erős környezetszennyeződés • kohászati féltermékek gyártása • a munkanélküliség arányának növekedése • az építőipar minőségének visszamaradottsága
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lemezgyártás szélesebb körű kihasználása • a nemzetközi repülőtér befejezése • ipari parkok építése 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • migráció a szakképzett emberek körében • a lakosság természetes növekedésének csökkenése • a külföldi beruházások piaci stagnálása • a szlovákiai átlagos növekedéséhez viszonyított lemaradás

Kassa – vidék

<p>Erős oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fejlett nyersanyagbázis • építőanyag-gyártás • geotermális energia, Győrke (idegenforgalom és a mezőgazdaság kihasználására) • Kassa város közlekedési elérhetősége • szabad kvalifikált munkaerők • jó feltételek az idegenforgalomra és az agrárturizmusra • jó feltételek a ffeldolgozásra és bútorkészítésre, • ipari park létesítése • lehetőségek az új befektetőknek – határ menti együttműködés Magyarországgal • természeti adottságok borászatra, zöldség- és gyümölcsstermesztésre • regionális fejlesztési ügynökségek 	<p>Gyenge oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kassa város levegőszennyezése (U.S. Steel, távfűtés) • a gyártás elégtelen diverzifikációja • a gazdaságban túlsúlyban van az építőanyagok gyártása • a kvalifikált munkaerőt igénylő szakágazatok alacsony képviselete • a víz minősége a víztárolókban nem megfelelő, ami rossz hatásal van a város menti üdülésre • elavult a műszaki infrastruktúra, hiányos a csatorna, a vízmű és a víztisztítókra való bekötés • a mezőgazdaság restrukturalizációjából fakadó munkaerő-csökkenés
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az üdülőközpontok szolgáltatásainak fejlesztése, a város menti turizmus és a régészeti turizmus fejlesztése (Nižná Myšľa – Alsó Misle) • „inkubátorok” (vállalkozói központok) megalapításának támogatása, azaz a kis- és középvállalkozók helyzetének javítása • a hagyományos ipari ágazatok (kohászat, fémfeldolgozás, gépipar) stabilizációjának támogatása • ipari parkok kiépítésének támogatása • a környezetvédelem javítása, a vízhálózat és kanalizáció kiépítése • az észak–dél irányú közlekedési útvonal kiépítése, valamint csatlakoztatása a magyarországi autópályához 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a város és vidék közti különbségek növekedése • a munkanélküliség és a szociális rászorultság növekedése, • a természeti adottságok tönkretétele

Nagymihályi járás

<p>Erős oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az idegenforgalom nemzetközi központja, pl. a Zempléni-tó főleg a nyári időszakban • élelmiszergyártás (tej és tejtermékek) • helyi külföldi befektetők (Siemens) • ipari park előkészítése • geotermális források • kielégítő feltételek a mezőgazdasági termeléshez, mint pl. a növény- és gyümölcsstermesztés, borászat • építési anyag és kerámia-nyersanyagforrások és -termégyártás • ásványi nyersanyaglelőhely és -feldolgozás • villanyáram-termelés 	<p>Gyenge oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • problematikus közlekedés • a turizmus bővítéséhez és az aktív pihenéshez szükséges feltételek megteremtésének a hiányossága • elmaradott műszaki infrastruktúra • a vízvezeték és csatorna bekötésének hiánya • nem megfelelő vízminőség • intézmények és hivatalok gyenge felszereltsége, kevés állami támogatás a kis- és középvállalkozók számára
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • termásvíz kihasználása, uszodák építése, szolgáltatások bővítése • ipar parkok létesítése • az idegenforgalom fejlesztése • közlekedés javítása • a kis- és középvállalkozások támogatása 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a külföldi turisták számának csökkenése • a munkanélküliség növekedése

Rozsnyói járás

<p>Erős oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ásványi nyersanyagok • erdőgazdaság – fafeldolgozás • természeti és kulturális feltételek az aktív idegenforgalomhoz (a Szlovák Paradicsom, a Szlovák Érchegeység) • természeti feltételek az agrárturizmus és vidéki turizmus fejlesztésére • legelők kihasználása (juhtenyésztés) • könnyű megközelítés a járás déli részéhez • határ menti együttműködés Magyarországgal • bortermelés és gyümölcsstermesztés • regionális fejlesztés 	<p>Gyenge oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nincsenek kiépítve a fafeldolgozás lehetőségei • nincs hálózat az ásványi kincsek feldolgozására • alacsony a roma nemzetiségű lakosság műveltsége • magas a munkanélküliség, szociális függőség • a műszaki infrastruktúra, csatornázás és vízvezeték bevezetésének a hiánya • alacsony fokú bányakitermelés • olcsó munkaerő kihasználatlansága • alacsony fokú turizmus
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kis- és középvállalkozások támogatása • fafeldolgozás finalizálása • befektetők megnyerése az ásványi nyersanyagok kihasználására • a műszaki infrastruktúra befejezésének támogatása és ezáltal a közlekedés javítása (Szoroskő, pl. alagútépítés) • mezőgazdaság, élelmiszergyártás biotermékekre alapozva • munkaadók támogatása, új munka lehetőségek teremtése 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az idegen tőke befektetésére nincsenek a feltételek megteremtve (pl. telkek vásárlása) • nincs megoldva a romakérdés • mélyül a területek közti különbség

Tőketerebesi járás

<p>Erős oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mezőgazdasági földterületek • élelmiszer-termesztés • külföldi befektetők az élelmiszergyártásban • kvalifikált munkaerők az élelmiszeriparban • kombinált közlekedés terminálja Dobrán • határ menti együttműködés Magyarországgal • termálvíz Borsiban • borgazdaság Tokajban • az agrárturizmusra kiemelkedően jó feltételei • folyami közlekedés 	<p>Gyenge oldalak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • élelmiszer-termelés csökkenése • mezőgazdasági központok transzformálása • rossz gazdasági feltételek • problémák a mezőgazdasági termékek értékesítésével • elégtelen munkaerő-kihasználás • a gazdaság elégtelen diverzifikációja • hiányzik a műszaki infrastruktúra – közúti összeköttetése a dobrai termináloknak • kanalizáció és vízvezeték hiánya • jogilag rendezetlen területek és épületek
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az élelmiszeripar fejlesztése • a cukorrépa feldolgozása • a vállalkozói szféra feltételeinek javítása, közúti infrastruktúra • termálforrások kihasználása • az átrakodó állomás szolgáltatásainak fejlesztése 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a közlekedés átirányítása, a kombinált szállítás termináljának kihasználása a határvidék magyarországi oldalán • külföldi befektetők érdektelensége • a fiatal lakosság nagymértékű migrációja • alulfinanszírozott régió

Vállalatok szerkezete

A Kassai Kerület legjelentősebb üzeinek az elhelyezkedése

Térkép. 4

A helységnevek magyar neve:

Spišská Nová Ves – Igló, Brzotín – Berzéte, Michalovce – Nagymihály,
Krompachy – Korompa, Košice – Kassa, Vojany – Vajány, Moldava nad Bodvou – Szepsi,
Trebišov – Töketerebes, Kráľovský Chlmec – Királyhelmece

Privatizáció

A kassai kerületben a privatizációnak több hátránya, mint előnye volt, amely eddig nem hozta meg a régió felzárkózási elvárásait, a prosperitást, az intelligens munkalehetőségek bővülését. Visszatekintve az elmúlt 13 éves folyamatra, a kudarc közös jellemzői, függetlenül a hatalmon lévő kormányoktól, az alábbiakban összegezhetők:

- Kliensi rendszer és korrupció az állami vagyon osztogatásában
- A privatizálandó vállalatok (a vasmű kivételével) alacsony technológiai állapota
- A régió nehéz földrajzi elérhetősége, távolsága a fő európai piacoktól, rossz infrastruktúra
- A folyamat kezdetleges módszertani hiányosságai, mint például a vállalatok piaci és szellemi értékének felületes bemutatása, pénzügyi helyzetének rossz prezentációja, a nemzetközi szokásoknak megfelelő információs szakanyagok hiánya vagy alacsony színvonala stb.

A kelet-szlovákiai régióban lejátszódó privatizációs folyamatot négy problémakörre oszthatjuk:

1. A kisebb állami iparvállalatok politikai érdekcsoportok tulajdonába kerülése
2. A kisebb iparvállalatok nyugati know-how és tőkebevonás által történő tulajdonosváltása

3. A pozsonyi székhelyű nagyvállalatok és egyben kelet-szlovákiai leányvállalatainak multinacionális vállalatok által történő privatizációja

4. A Kelet-szlovákiai Vasmű (VSZ) privatizációja, amely méretében és kihatásiban egy teljesen specifikus témakör

A Mečiar-kormány időszakában lejátszódó tranzakciók (1994–1998) végeredménye 90%-ban a vállalatok elszegényedéséhez és munkaerő-leépítéshez, ill. a vállalatok felszámolásához vezetett (pl. a tóketerebesi DEVA csokoládégyár, a Chemko, a királyhelmeci bútorgyár stb.). Ennek egyetlen pozitív példája a kassai KERKO csempegyár, amely tovább fejlődött.

A 2. pont a magyarok által lakott régióra való kihatásában nem jelentős. Hacsak nem soroljuk ide az új zöldmezős beruházásokat, pl. a Kenyheci ipari parkot, ahol 1997 óta az amerikai MOLEX elektrotechnikai vállalat kb. 400 új munkahelyet teremtett.

A pozsonyi székhelyű nagyvállalatok privatizációja (az áramszolgáltató, gázművek, bankok) összességében egyértelműen negatív kihatással van az itt dolgozó magyar munkavállalókra is: az új tulajdonosok erőteljesen hozzáálltak az általában felduzzasztott kirendeltségek létszámleépítéséhez. Általános hátrány az angol nyelv hiányos ismerete a középvezetői posztokat betöltő magyarok körében. Ez alól kivétel talán a szlovákiai OTP Bank, ahol habár szintén beindult a létszámleépítés, de a magyar nyelv ismerete előny lehet.

A Kassai Vasmű privatizációja kétszer történt. Az első tranzakció a Mečiar-időszakban történt, amikor a részvények többségét a Rezes Sándor vezette csoport kapta ajándékba. Erre az időszakra tehető a magyarországi expanzió – a diósgyőri DAM megvétele –, amikor a Kassai Vasmű és a régió magyarul tudó munkavállalói attraktív munkalehetőségekhez juthattak, amíg a DAM nem került felszámolásra. A privatizáció második fejezetét 1998-ban a gyár eladósodása és a kormányváltás indította el. Ez a fejezet 2002-ben végződött, amelynek folyamán a vasmű fő üzemegységét 2000-ben nem átlátható módon a Dzurinda-kormány a U.S. Steel amerikai nagyvállalatnak adta el. A fennmaradó kiszolgálórészlegek és ingatlanok pedig szintén a kormány csöndes segédletével egy kétes hírű szlovák pénzügyi csoport tulajdonába csúszott fokozatosan át. Az amerikai U.S. Steel egyúttal 10 éves adómentességet kapott, a fennmaradó csonka VSZ székhelyét és ezáltal adóbefizetéseit pedig Pozsonyba helyezték át, tehát e a tranzakció végeredménye:

- A kassai régió adóbevételének és régiófejlesztési képességének megcsappanása. Korábban a VSZ Szlovákia GDP-jének 16%-át adta.
- A U.S. Steel által beígért helyi fejlesztések helyett külföldi expanzió (Szerbia, Lengyelország) és hosszú távon munkaerő-leépítés.
- A gyár fő részének eladásából származó kb. 75 millió USA dollár nettó bevétel, amit a kormányfő 1999-ben új ipar megalapozására ígért a kassai régióknak, fokozatosan kifolyt a kétes hírű szlovák pénzügyi csoport off-shore számláira.
- A csonka VSZ vagyontát részletekben árusítja ki a többségi tulajdonos, ami egyúttal fokozatos elbocsátásokat eredményez.

A Kassai Vasmű vállalatcsoport fénykorában kb. 26 ezer ember dolgozott. Ebből kb. 18 ezret átvett az U.S. Steel. Az alkalmazottak és a fokozatos elbocsátások kb. 15%-a magyar munkavállalót és közvetetten magyar tulajdonú beszállító kkv-t érint. A drágu-

ló munkaerő és a környezetvédelmi szigorítások miatt az acélipar fokozatos keletre való kiszorulásának vagyunk tanúi. Ez a folyamat a régióban egy időzített bomba, amelynek gyújtózsínörját a szlovák kormány kiengedte a kezéből.

A Magyar Koalíció Pártja

Az MKP gazdasági programja

A kormány hivatalba lépésekor egy túlköltekező, eladósodott államháztartást és egy rosszul működő, egyensúlyi problémákkal küzdő, elavult szerkezetű, alacsony hatékonyságú, a mečiri privatizáció következtében kifosztott gazdaságot örökölt.

Az állam túlköltekezésének megakadályozása és a gazdasági egyensúly helyreállítása érdekében a kormány 1999-ben elfogadta azt a takarékosági csomagtervet, melynek lényege az államháztartás (gazdasági, közigazgatási, iskolaügyi, egészségügyi, szociális, védelmi stb.) kiadásainak csökkentése, illetve a kiadások növekedésének a visszafogása volt.

A kormány a takarékosági csomagtervet azért fogadta el, hogy megállítsa az ország belső és külső eladósodásának növekedését és a gazdasági egyensúly további romlását.

A költségvetési megszorításokkal egy időben a kormány hozzálátott a gazdasági és az államháztartási reformok előkészítéséhez, illetve végrehajtásához úgy, hogy összhangban legyenek az EU-csatlakozással kapcsolatos jogharmonizáció és intézményrendszer kialakításával.

A költségvetési megszorító intézkedések a lakosság számára fájdalmasnak, ugyanakkor „gazdasággyógyító” hatásait tekintve eredményesnek bizonyultak. A kivitel növekedése és a behozatal csökkenése eredményeként kisebb lett Szlovákia kereskedelmi és fizetési mérlegének hiánya. Az államháztartás kiadásai csökkenésének következtében alacsonyabb lett annak finanszírozási hitelígénye is, ebből következően hitelforrások szabadultak fel a gazdaság számára, és csökkent az inflációs nyomás. Az eredmények hatására javult Szlovákia nemzetközi politikai és gazdasági minősítése és stabilizálódott a szlovák korona árfolyama.

Sajnos, a szükséges költségvetési megszorító intézkedést nem követték kellő gyorsasággal és következetességgel a kormányprogramban lefektetett, közigazgatási, oktatási, egészségügyi, szociális, nyugdíj és hadügyi reformok, amelyek hatására olcsóbban és sokkal hatékonyabban működnének ezek a rendszerek.

Nem sikerült következetesen és maradéktalanul végrehajtani a gazdasági rendszerváltással kapcsolatos teendőket. Ezért:

- nem fejeződött be az állami monopóliumok tervezett magánosítása,
- nem, illetve alig működik a tőkepiac. Nem folyósít kellő mennyiségű tőkét a gazdaság zökkenőmentes működtetéséhez, és nem teszi lehetővé a tőkeallokációs rendszerének működését, s ezzel a gazdaság folyamatos és gördülékeny szerkezetváltását,

- nincs valódi ingatlanpiac, ezért is nem működik megfelelően a jelzáloghitelezési rendszer,
- nincs valódi földpiac, s ez gátolja a mezőgazdasági vállalkozások létrejöttét és fejlődését,
- nem működik hatékonyan a csődeljárások intézménye, ezért sok az „életképtelen” vállalkozás a piacon, rontva a gazdaság működésének hatékonyságát,
- magas a vállalati szféra eladósodása,
- rossz és elavult a gazdaság szerkezete, minek következtében alacsony a szlovák gazdaság exportképessége és magas az importigénye,
- alacsony a hazai és a külföldi piacokon egyaránt versenyképes és magas hozzáadott értéket tartalmazó termékek és szolgáltatások kínálata,
- nem működik kellőképpen a pénzpiac. A vállalkozások általában – és azon belül főleg a kis- és középvállalkozások – rossz hitelfeltételek mellett, számos bürokratikus akadály leküzdése árán tudnak csak hitelhez jutni,
- nem elég hatékony a bank- és a pénzpiaci felügyelet. Ez nagyon kockázatosá teszi a megtakarítások és befektetések biztonságát, nehezítve ezzel a szabad pénzeszközök tőkésítését,
- a vállalkozói környezetet rontja a jogérvényesítés alacsony színvonala, mint például a bírósági eljárások vontatottsága, az ítéletek törvényességének kérdése, valamint azok nem megfelelő végrehajtásának érvényesítése stb.,
- az ügyintézés minden szintjén elburjánzott a korrupció,
- magas a vállalkozások adóterhelése,
- kevés külföldi működő tőke áramlott be a gazdaságba, aminek következtében nem történt meg a környező országokban (pl. Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban) tapasztalt gyors gazdasági szerkezetváltás.

Az MKP gazdaságpolitikai céljai, feladatai és megoldási javaslatjai

A Magyar Koalíció Pártjának jövőképében egy dinamikusan fejlődő, konkurencia- és exportképes gazdasággal rendelkező NATO- és EU-tag Szlovákia szerepel, amely tisztességes megélhetést, növekvő életszínvonalat és szociális biztonságot nyújt polgárai számára.

Bár az EU Szlovákiáról szóló 2001-es jelentése megállapította, hogy az ország működőképes piacgazdasággal rendelkezik, továbbra is fontos feladatnak tartja a piacgazdaság jogi háttérének és intézményrendszerének további fejlesztését, illetve megerősítését.

Új fejlesztési stratégia

A gazdasági növekedés eddig alkalmazott ágazati stratégiájáról át kell térni a régiófejlesztési stratégiára. Ez alapvető szemléletváltást jelent a gazdaságpolitikában. Lényege abban rejlik, hogy a gazdaságpolitika nem egyes, úgynevezett húzóágazatok fejlesztésére összpontosítana, hanem az elmaradott, illetve strukturális gondokkal küzdő régiók felzárkózását és dinamikus, hosszú távon fenntartható fejlődését ösztönzi és támogatja.

A gazdaságpolitika fontos szereplőivé a regionális, tehát a kerületi önkormányzatok válnak. Rájuk hárul a „gazda” szerepe a régiókban.

A régiófejlesztésen alapuló gazdaságfejlesztési stratégia hozadéka, hogy a régiók szellemi, természeti, földrajzi, anyagi és tőkeforrásainak és a bennük rejlő komparatív előnyöknek kiaknázására épül, a régiók gazdasági szerkezetének sokrétűbbé tételével. A régiók gazdasági szerkezetét úgy kell alakítani, hogy nemzetközi viszonylatban is versenyképes termékeket állítsanak elő.

Ha a régiók sikeres gazdaságfejlesztést hajtanak végre, az megszünteti a köztük lévő jelentős gazdasági és életszínvonalbeli különbségeket, ami a nemzetgazdaság egészének fejlődését és növekedését eredményezi.

Iparfejlesztés

Szlovákia gazdaságában az iparnak mindig is meghatározó szerepe volt, s ez a jövőben is így lesz, mivel súlya meghatározó az ország jövedelemtermelésében és az exporttermékek előállításában. Az ipar szerkezetének és kapacitásának kialakításánál a hazai piac felvevőképességéből és az export bővítésének lehetőségeiből kell kiindulni.

Azokat az iparágakat kell elsősorban fejleszteni, amelyek hazai nyersanyagforrásokra épülnek. Javítani kell az ipari termelés hatékonyságát és jövedelmezőségét. Ennek feltétele az ipari termelés szerkezetének a magas hozzáadott értékű termékek irányába történő átalakítása és a termékek műszaki színvonalának javítása.

Fontos feladat az energiaipar hatékonyságának növelése az alternatív energia-hordozók hasznosításával, valamint az energiatakarékos termékek gyártásának és fogyasztásának elterjedésével.

A szlovákiai magyar nemzeti közösség szempontjából különös jelentősége van az élelmiszeriparnak. Ez képezi régióink mezőgazdasági termelésének egyik fontos értékesítési piacát. Megkülönböztetett figyelmet kell ezért szentelni annak, hogy az élelmiszer-ipari vállalkozások közvetlenül a mezőgazdasági termelésre épüljenek, és hatékonyan működjenek.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság a nemzeti közösségünk által lakott régiók egyik meghatározó gazdasági ágazata. Ezért fontos számunkra, hogy az ágazat valóban működőképes és fejlődőképes legyen, hogy a mezőgazdasági termelők termékeikkel fel tudják venni az értékesítésért folytatott küzdelmet a hazai és a külföldi piacokon.

A jelenleg érvényes mezőgazdasági politika nem a mezőgazdasági termelés hatékonyságának és termelékenységének az alapkövetelményeire épül, hanem az extenzív mezőgazdasági termelés fenntartásának alapigényeire.

A jövőben szükséges lesz az intenzív, hatékony mezőgazdasági termelés és feldolgozóipar fejlődésének jelentős mértékű támogatása, hogy az ágazat felkészüljön az EU-s csatlakozásra. Egy alulméretezett, extenzív termelésre épülő és felkészületlen mezőgazdasági termeléssel, valamint nyitott hazai piacokkal történő uniós csatlakozás jelentős hátrányt és az európai termelési szinttől való leszakadást jelentené számunkra.

Fontosnak tartjuk a mezőgazdasági termelés és a feldolgozóipar jövedelmezőségének növelését a megtermelt javak értékesítésénél képzett haszon – a kereskedők és az őstermelők közötti – igazságosabb szétosztásának szabályozásával. Jelentős szerep hárul az agrártermékek exportjának aktív támogatására, kimerítve az OECD erre vonatkozó szabályozásának lehetőségeit.

Rendkívül fontos az állami támogatáspolitikája megváltoztatása. Ennek a termelés igényeinek támogatásából és az adott terület jellegéből, valamint a hatékony termelés igényeinek támogatásából kell kiindulnia. Szükséges bebiztosítani a mezőgazdaság támogatásának átfogó és a piac igényeire épülő rendszerét, valamint az új és működőképes agrárpiaci szabályozás bevezetésével értékesítési biztonságot kell létrehozni a termelők számára.

Fontosnak tartjuk biztosítani a különböző üzemméretek és termelési formák egyenlőségét, és támogatni az új termelési technológiák és rendszerek bevezetését. Merítve az európai tapasztalatokból, megkülönböztetett figyelmet szentelünk a családi farmgazdaságok működésének.

Mindent megteszünk annak érdekében, hogy az ismeretlen tulajdonosú földterületek községi tulajdonba kerüljenek a földtulajdon kérdésének törvényes rendezésére biztosított határidő lejárta után (2006-ig). Addig is szorgalmazzuk, hogy a községi önkormányzatok törvény által biztosított vétőjogot kapjanak az Állami Földalap kezelésében lévő földek bérbeadásánál, illetve lehetőségük legyen a már korábban létrejött bérleti viszony felbontására és átértékelésére.

Szükségesnek tartjuk felgyorsítani a törvény által szabályozott földtulajdon rendezési folyamatát, és végérvényesen rendezni az úgynevezett pótföldek kérdését, hogy ezeken is teljes értékű mezőgazdasági termelést lehessen folytatni.

Lehetőséget kell biztosítani a múltban államosított földek tulajdonjogának a visszaigénylésére abban az esetben, ha a jogos tulajdonos vagy jogutódja önhibáján kívül lekéste a törvény által megszabott határidőket és ezért visszaigénylését az érintett állami szervek elutasították.

A transzformációs folyamaton átment mezőgazdasági szövetkezeteknél el kell érni azt, hogy tulajdonosai valódi tulajdonosként viszonyulhassanak a termeléshez. Végérvényesen rendezni kell a szövetkezeti kötvények kérdéskörét, hogy azok tulajdonosai valódi érték tulajdonosaiként léphessenek fel.

Elengedhetetlenül fontos a túlburjánzott bürokrácia visszaszorítása a mezőgazdaságban, ami elsősorban a támogatáspolitikában és a kedvezményezett gázolaj igénylésénél, felhasználásánál a leginkább szembetűnő. Véleményünk szerint az ágazat jelenlegi vezetése mesterséges akadályokkal fékezi az egyes támogatási igények gyarapodását. Világos, termelésorientált és hatékony norma- és kritériumrendszerre van szükség, amely egyrészt nem igényel jelentős intézkedést a termelők részéről, a másik oldalon viszont jelentősen hozzájárul a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növeléséhez.

Fontosnak tartjuk az EU mezőgazdasági normarendszerének és jogállásának fokozatos bevezetését és alkalmazását. Az EU-val folytatott tárgyalásoknál kiemelt hangsúlyt kell helyezni egyrészt a hazai piac és termőföld védelmének biztosítására, másrészt viszont az EU-s támogatások tagországonkénti azonos elvek alapján történő szétosztásának biztosítására.

Magyar kis- és középvállalkozások

A régióban működő magyar kis- és középvállalatokat az alábbi három szempont szerint mutatjuk be:

- Földrajzi eloszlásuk a régióon belül, jellemző piaci vállalkozási ágazatok
- A magyar és a régióban működő többi kis- és középvállalat versenyképessége, piaci gazdasági jelentősége
- A szlovákiai magyar vállalkozások kilátásai, kihívásai a majdani közös európai piacon.

Földrajzilag a vállalkozások a kassai kerület három déli körzetébe összpontosulnak. Nyugatról keletre haladva: Szepsi, Kassa és a Bodrogszerdahely–Királyhelmece körzetébe. Jellemző vállalkozási területek:

Kisméretű vállalkozások: helyi jellegű szolgáltatások, építkezési vállalkozók, nagyvállalatok és üzleti láncok féltermék beszállítói, háztáji zöldségtermelők és borközeliségek, magyar–szlovák üzletkötő vállalkozók, panziók, vendéglők. E csoport számossága kb. 300-ra, volumene pedig az összes magyar vállalkozások 80-90%-át teszik ki.

Közepes méretű vállalkozások, becsült számuk: farmgazdaságok (14) bútorgyár (1), szállítás (15), szoftverfejlesztés (2), marketing és tanácsadás (4). Méretben ide sorolhatjuk a fakitermelést, amely a nagyterjedésű erdők 1993-as restitúciójának köszönhetően néhány nemesi származású szlovákiai magyar család tulajdonába kerültek vissza.

A régióban működő magyar vállalkozások sem egyenként, sem összességükben nem hatnak meghatározó gazdasági vagy szociális tényezőként. Túlnyomó többségük családi vállalkozáson alapul, és alkalmazottaik száma a közepes vállalkozásokban sem haladja meg a 20 főt. Ez alól talán csak a szoftverfejlesztő és oktató Novitech Rt. kivétel, amely a kassai központjában kb. 100 főt alkalmaz. A Novitech az egyetlen szlovákiai magyar kkv, amely részvényeit jegyzi a pozsonyi értékpapírtőzsdén.

A versenyképességet a jelenlegi nemzetállami piaci környezetben elemezve az alábbiakat állapíthatjuk meg:

- A magyar kis- és középvállalatok szlovák versenytársaikkal szemben az érték-képzési lánc alacsonyabb szintjén helyezkednek el: többségük manuális munkán alapuló vállalkozás, nulla szaldó körüli eredménnyel, amely nem tesz lehetővé folyamatos fejlesztést és néha a biztos túlélést sem. Ez a hátrány a 90-es évek privatizációjakor keletkezett, amelyből a magyar vállalkozói réteg kimaradt, tehát nulla szintről kellett indulnia.
- Ezt a hátrányt némileg kompenzálja a magyar vállalkozások szélesebb információs, know-how és piaci tere (Szlovákia + Magyarország). Ezeket az előnyöket eddig azonban nem sikerült szervezeten és erőteljesen kihasználni. A kassai Magyar Konzulátus ebben a magyar–magyar vállalkozási potenciál hasznosításában fontos katalizátorként szolgálhat.

A szlovákiai magyar vállalkozások versenyképességének hátrányai a majdani közös európai piacon halmozottan jelennek majd meg Kelet-Szlovákiában, amely a GDP-képzésben jelenleg az ország legelmaradottabb régiója. A legveszélyesebb kihívásokat az EU-csatlakozás után az alábbiak jelentik:

- Fokozódó piaci verseny a jelenlegi EU-ból ide nyomuló vállalkozások következtében
- Az itteni kis- és középvállalatok kiszorulása a piacról az EU szigorú termékminőségi feltételeinek nem teljesítése miatt (pl. élelmiszeripar, mezőgazdaság). A minőségi feltételeket ma a szlovákiai kis és középvállalatok kb. 50%-a nem teljesíti
- Az új, tudásalapú vállalkozási formák gyors megjelenése (pl. távmunka, e-business, e-learning, határon átívelő kollaboratív hálózatok) amelyekre a jelenlegi vállalkozások mai állapotukban nem képesek idejében átváltani (vezetési, angol nyelvi ismeretek és fejlesztési tőke hiánya miatt)

A fenti kihívások miatt, létfontossággal bír a magyar kis- és középvállalatok minél alapsabb és gyorsabb felkészülése, szerkezeti váltása. Ebben a kulcsfeladatban az anyaország támogatása sorsdöntő jelentőséggel bír majd. Javasolt támogatási területek:

- Minőségbiztosítási tanfolyamok és certifikációk biztosítása magyarországi tanácsadókkal. A certifikációs költségek részleges támogatása
- Kis- és középvállalat-orientált marketing- és menedzsmenttanfolyamok biztosítása Kassán magyar nyelven
- EU pályázatkészítő módszertani tanfolyamok szervezése Kassán, tapasztalt magyarországi szakértők vezetésével
- A kassai magyar konzulátus és az ITD Hungary által támogatott magyar-magyar piaci szegmensspecifikus workshopok szervezése
- Határon átívelő, EU-versenyképes kis- és középvállalati konzorciumok feltérképezése
- Magyarországi bankok és tőkeerős vállalkozások bevonása a szlovákiai kis- és középvállalatok fejlesztési és szerkezetváltási projektjeinek társfinanszírozásába.